

QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!

"SƏS" qəzeti mənim üçün ən əziz qəzetdir

"Zəngəzur dəhlizinin əhəmiyyəti yalnız iqtisadi deyil,..."

№ 183 (7351)

8 oktyabr 2025-ci il.
Qiyməti 60 qəpik

Türk dünyası vahid ailədə!

TÜRK DÖVLƏTLƏRİ TƏŞKİLATININ
DÖVLƏT BAŞÇILARI ŞURASININ 12-ci ZİRVƏ GÖRÜŞÜ
6-7 OKTYABR, 2025
QƏBƏLƏ, AZƏRBAYCAN

12th MEETING
OF THE
OCTOBER
CABALA

Prezident İlham Əliyev: "Bu gün Türk Dövlətləri Təşkilatı, sadəcə, əməkdaşlıq platforması deyil, ciddi geosiyasi mərkəzlərdən biri kimi formalaşır"

İran-İsrail kəşfiyyat müharibəsində qeyri-adi əməliyyatın detalları

TV7 ISRAEL NEWS

8

Bir tələbənin aylıq xərci nə qədərdir?

10

Toy adətlərimiz: yaşadılan, yoxsa unudulan çoxdur?..

12

Sosial təminatın gücləndirilməsinə yönəlmiş siyasət

5

"Avtomatlaşdırma kütləvi işsizliyə səbəb ola bilər"

Binalarda xidmət haqqı problemi: öz evində kirayə yaşamaq?

6

Türk dünyası vahid ailədə!

Prezident İlham Əliyev: "Bu gün Türk Dövlətləri Təşkilatı, sadəcə, əməkdaşlıq platforması deyil, ciddi geosiyasi mərkəzlərdən biri kimi formalaşır"

Qloballaşma dövründə Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələr arasında qardaşlıq və qarşılıqlı etimad əsasında qurulan əməkdaşlıq əlaqələri gələcəyə ümidlə baxmağa əsasdır. Mövcud qlobal və regional təhlükəsizlik çağırışlarının qarşısında hərtərəfli siyasi koordinasiya və həmrəyliyin nümayişi TDT-nin güc birliyinin təzahürüdür. Müasir dövrümüzdə TDT-yə üzv dövlətlər coğrafi baxımdan təbii nəqliyyat, logistika, tranzit xətlərini təşkil edərək, Avropa və Asiya qitələri arasında körpü rolunu oynayır. Tarixi keçmişi, dil, mədəniyyət oxşarlığı və ümumi sayı təqribən 250 milyon nəfərə çatan türk xalqlarının birliyi dünya üçün bir nümunədir. Türk birliyində təmsil olunan dövlətlər beynəlxalq təşkilatlarda eyni mövqedən çıxış edir, ölkələrin problemlərinin həllində bir-birinə dayaq olurlar.

"ORTAQ TARİXİ VƏ ETNİK KÖKLƏRİMİZ, MÜŞTƏRƏK MILLİ-MƏNƏVİ DƏYƏRLƏRİMİZ BİZİ BİR AİLƏ KİMİ BİRLƏŞDİRİR"

Oktyabrın 7-də Türk Dövlətləri Təşkilatının Dövlət Başçıları Şurasının 12-ci Zirvə Görüşündə iştirak edən dövlət və hökumət başçıları Qabələdə bir araya gəlməsi mövcud münasibətlərin göstəricisidir. "Bu gün Türk Dövlətləri Təşkilatı, sadəcə, əməkdaşlıq platforma-

sı deyil, ciddi geosiyasi mərkəzlərdən biri kimi formalaşır". Bu sözləri Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) Dövlət Başçıları Şurasının 12-ci Zirvə Görüşündə çıxışında söyləyib. Təşkilatın beynəlxalq səviyyədə nüfuzunun artmasının məmnunluq doğurduğunu vurğulayan dövlətimizin başçısı qeyd edib ki, ortaq tarixi və etnik köklərimiz, müştərək milli-mənəvi dəyərlərimiz bizi bir ailə kimi birləşdirir.

Milli köklərimizlə, ortaq dəyərlərimizlə, mədəniyyətimizlə, dilimizin, dinimizin eyniliyi ilə sıx bağlı olduğumuz türk xalqlarının birliyinin ən yüksək zirvəyə çatdığı tarixi məqamları yaşayırıq.

Bu birliyin tarixi kökləri "Böyük İpək yolu" ilə də əlaqədardır. Türk dünyası birliyinə Türkiyə, Azərbaycan, Qazaxıstan, Özbəkistan, Türkmənistan və Qırğızıstan Respublikası kimi müstəqil dövlətlər daxil-

dir. Birliyə daxil olan ölkələr arasında siyasi, iqtisadi, mədəni və hərbi sahələr üzrə əlaqələr getdikcə genişlənir. Birliyin möhkəmlənməsi onun beynəlxalq nüfuzunun artmasına təkan verir.

Azərbaycan Prezidentinin vurğuladığı kimi, ortaq tarixi və etnik köklərimiz, dillərimiz bizi bir ailə kimi birləşdirir. 1926-cı ildə Bakıda təşkil edilmiş birinci Türkoloji Qurultayın tarixi əhəmiyyətini vurğulayan dövlətimizin başçısı gələn il birinci Qurultayın keçirilməsinin 100 illik yubileyinin TDT çərçivəsində təntənəli şəkildə təşkil olunmasını təklif edib.

"TÜRK DÖVLƏTLƏRİNİN VAHİD GÜC MƏRKƏZİ KİMİ ÇIXIŞ ETMƏSİ OLDUQCA VACİBDİR"

Azərbaycan və Rusiya prezidentləri arasında telefon danışığı olub

Oktyabrın 7-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putinə zəng edib. Dövlətimizin başçısı Rusiya Federasiyasının Prezidentini doğum günü münasibətilə təbrik edib. Vladimir Putin təbriklərə görə təşəkkürünü bildirib. Telefon danışığı zamanı Azərbaycan ilə Rusiya arasında əlaqələrin mövcud vəziyyətinə və perspektivlərinə dair fikir mübadiləsi aparılıb.

Türk dünyasının birliyi Azərbaycanın xarici siyasətində əsas yer tutur. Naxçıvandan başlanan yol uğurla davam edir. Belə ki, 2009-cu ilin oktyabrında türkdilli ölkələrin dövlət başçıları Naxçıvan Zirvə görüşündə saziş imzalandı və türkdilli dövlətlər arasında əməkdaşlığın təsisatlanmış yeni formatı yaradıldı. Təşkilatın Naxçıvandan başlanan inkişaf yolu bu gün qlobal siyasətdə mühüm amilə çevrilir.

uyğun olaraq, türk dövlətlərinin vahid güc mərkəzi kimi çıxış etməsi olduqca vacibdir.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) Dövlət Başçıları Şurasının 12-ci Zirvə Görüşündə çıxışında TDT-yə üzv ölkələrin birgə hərbi təlimlərinin keçirilməsini təklif edib: "Ölkələrimiz arasında hərbi, müdafiə və təhlükəsizlik sahələrində geniş əməkdaşlığı nəzərə alaraq, 2026-cı ildə Azərbaycanda Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin birgə hərbi təliminin keçirilməsini təklif edirik".

"AĞ EVDƏ AZƏRBAYCANLA ERMƏNİSTAN ARASINDA SÜLH SAZIŞININ PARAFLANMASI CƏNUBİ QAFQAZI SÜLH MƏKANINA ÇEVİRƏCƏK"

Məlumdur ki, Azərbaycan 2020-ci il Vətən müharibəsində əldə etdiyi Qələbə ilə Cənubi Qafqazda yeni geosiyasi reallıqlar formalaşdırıb və bu reallıqlar beynəlxalq hüququn prinsiplərinə əsaslanaraq sülhün qurulması üçün yeni əsaslar yaradır.

Azərbaycanın sülh müqaviləsi ilə bağlı irəli sürdüyü əsas şərtlər beynəlxalq hüquqa və dövlətlərin suverenliyi prinsipinə əsaslanır. Azərbaycan sülh prosesinin təşəbbüsçüsüdür. Azərbaycan tərəfi iki dövlət arasında münasibətlərin normalaşmasına dair Ermənistan tərəfinə baza prinsiplərini təqdim etdikdən sonra, Ermənistan tərəfi sülh danışıqları ilə bağlı Minsk Qrupunun həmsədrinə müraciət edib. Ermənistanla sülh müqaviləsi imzalamaya Azərbaycanın hazır olmasına dair ən yüksək səviyyədə edilən bəyanatlara baxmayaraq, ötən müddət ərzində lazımi nəticə əldə olunmayıb.

Ardı Səh. 3

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) Dövlət Başçıları Şurasının 12-ci Zirvə Görüşündə çıxışında bu təşkilatı qlobal arenada vacib aktora çevirən amilləri sadalayıb. Dövlətimizin başçısı deyib ki, daxili siyasi və iqtisadi sabitlik, əhəmiyyətli geostrateji mövqe, müsbət demokrafiya və gənc əhali, nəqliyyat-logistika sahəsində böyük imkanlar, təbii resurslar, habelə hərbi və hərbi-texniki sahədə artan potensial TDT-ni qlobal arenada vacib aktora çevirir. "Bu gün sülh və təhlükəsizlik hər bir ölkənin inkişafı üçün əsas amildir", - deyən Azərbaycan Prezidenti diqqətə çəkib ki, dünyanın üzleşdiyi hazırkı geosiyasi və təhlükəsizlik çağırışları fonunda, ötən il Şuşada qeyri-rəsmi Zirvə Görüşü zamanı qəbul edilmiş Qarabağ Bəyannaməsinə və bugünkü Zirvə Görüşünün "Regional sülh və təhlükəsizlik" mövzusunda

Əvvəli Səh. 2

İki dövlət arasında münasibətlərin normallaşması üçün beş baza prinsipləri əks olunub: Dövlətlərin bir-birlərinin suverenliyi, ərazi bütövlüyü, beynəlxalq sərhədlərinin toxunulmazlığı və siyasi müstəqilliyini qarşılıqlı şəkildə tanıması; Dövlətlərin bir-birlərinə qarşı ərazi iddialarının olmamasının qarşılıqlı təsdiqi və gələcəkdə belə bir iddianın qaldırılmayacağına dair hüquqi öhdəliyin götürülməsi; Dövlətlərarası münasibətlərdə bir-birlə-

Türk dünyası vahid ailədə!

Prezident İlham Əliyev: "Bu gün Türk Dövlətləri Təşkilatı, sadəcə, əməkdaşlıq platforması deyil, ciddi geosiyasi mərkəzlərdən biri kimi formalaşır"

rinin təhlükəsizliyinə hədə törətməkdən, siyasi müstəqillik və ərazi bütövlüyünə qarşı hədə və gücdən istifadə etməkdən, habelə BMT Nizamnaməsinin məqsədlərinə uyğun olmayan digər hallardan çəkinmək; Dövlət sərhədinin delimitasiyası və demarkasiyası, diplomatik münasibətlərin qurulması; Nəqliyyat və kommunikasiyaların açılışı, digər mü-

cibdir.

"Azərbaycan, həmçinin Günəş, külək və su elektrik enerjisi kimi bərpaolunan enerji mənbələrinə böyük sərmayələr cəlb edir. 2030-cu ilə qədər enerji istehsalımızın təxminən 40 faizi bərpaolunan mənbələr hesabına təmin ediləcək", - deyən Azərbaycan Prezidenti diqqətə çatdırıb ki, hazırda biz Orta Asiya, Azərbaycan, Türkiyə, Avropa yaşıl enerji

vafiq kommunikasiyaların qurulması və qarşılıqlı maraq doğuran digər sahələrdə əməkdaşlığın qurulması.

İki dövlət məhz bu baza prinsipləri əsasında intensiv, substantiv və nəticəyə yönəlik danışıqlar apararaq ikitərəfli sülh sazişini yekunlaşdırma bilirlər. Zəngəzur dəhlizinin açılması da Azərbaycanın beynəlxalq nəqliyyat və iqtisadi əlaqələrdə bərabər hüquqlu iştirakını təmin edən fundamental hüququdur. Bu dəhlizin reallaşması həm region dövlətləri, həm də daha geniş geoiqtisadi məkan üçün yeni tranzit imkanları və uzunmüddətli sabitlik perspektivləri yaradır. Azərbaycanın sülh strategiyası qalib tərəfin konstruktiv təşəbbüslərinə əsaslanır və regionda uzunmüddətli təhlükəsizlik, inkişaf və əməkdaşlıq üçün real zəmin formalaşdırır. "İki ay əvvəl Vaşinqtonda, Ağ Evdə Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh sazişinin paraflanması Cənubi Qafqazı sülh məkanına çevirəcək", - deyən Prezident qeyd edib ki, Vaşinqton Zirvəsi çərçivəsində ATƏT-in Minsk qrupunun və əlaqədar strukturların bağlanması üçün edilmiş birgə müraciətə uyğun olaraq, sentyabrın 1-də ATƏT tərəfindən qəbul edilmiş qərarla keçmiş münaqişənin bu qalıqları da aradan qaldırılıb.

"NƏQLİYYAT VƏ KOMMUNİKASIYA ƏLAQƏLƏRİ TÜRK DÖVLƏTLƏRİ TƏŞKİLATI ÇƏRÇİVƏSİNDƏ STRATEJİ ƏHƏMİYYƏTƏ MALİKDİR"

"Nəqliyyat və kommunikasiya əlaqələri Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində strateji əhəmiyyətə malikdir", - deyən Azərbaycan Prezidenti Türk dünyasının nəqliyyat, kommunikasiya, tranzit və digər istiqamətlərdə potensialından istifadə məqsədilə görülən işlərin global əhəmiyyətli layihələrin icrasına gətirib çıxardığını vurğulayıb. Dövlətimizin başçısı bildirib ki, Azərbaycan Şərq-Qərb və Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizlərinin fəal iştirakçısıdır.

Türk dövlətlərinin yerləşdiyi geniş Avrasiya məkanı - Qafqazdan Mərkəzi Asiyaya, Anadoludan Xəzərin şərq sahillərinə qədər uzanan strateji coğrafiya - nəqliyyat, enerji və

mədəni-humanitar əlaqələr üçün misilsiz imkanlar yaradır. Bu coğrafiya dünyanın ən mühüm ticarət marşrutlarının kəsişməsində yerləşir və faktiki olaraq Avropa ilə Asiya arasında körpü rolunu oynayır. Xüsusilə Trans-Xəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu və Şərq-Qərb dəhlizi kimi layihələr region dövlətləri arasında diplomatik və siyasi inteqrasiyanın dərinləşməsinə xidmət edir. Bu layihələr həm də yeni reallıqlar fonunda risklərin kollektiv qiymətləndirilməsini, təhlükəsizlik infrastrukturunun müasirləşdirilməsini tələb edir. Çünki nəqliyyat dəhlizlərinin təhlükəsizliyi yalnız iqtisadi deyil, həm də siyasi məsələdir. Bu baxımdan türk dövlətlərinin birgə hərəkəti va-

dəhlizi üzərində işləyirik.

Oktyabrın 7-də Qəbələdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, Türkmənistan Xalq Məsləhətinin Sədri Qurbanqulu Berdiməhəmmədov və Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) Dövlət Başçıları Şurasının 12-ci Zirvə Görüşündə iştirak edən digər dövlət və hökumət başçıları Türkmənistan tərəfindən Füzulidə tikiləcək məscidin onlayn formatda təməlini qoyublar. Türkmənistan tərəfindən Füzulidə inşa ediləcək məscid kompleksinin ümumi ərazisi 1 hektardan çox olacaq. Məscid binasında hər biri 40 metr olmaqla 2 minarə inşa ediləcək. Əsas günbəzin hündürlüyü isə 30 metr təşkil edəcək. Burada eyni vaxtda 500 nəfər ibadət edə biləcək.

Qeyd edək ki, Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun bərpası istiqamətində Azərbaycan dövlətinin gördüyü işlərə TDT-yə üzv və müşahidəçi ölkələr də öz töhfələrini verir. Belə ki, Türkmənistan tərəfindən Füzulidə məscidin tikintisi ilə yanaşı, bu rayonda Özbəkistan tərəfindən Mirzə Uluqbəy adına məktəbin, Qazaxıstan tərəfindən Kurmanqazi adına Uşaq Yaradıcılıq Mərkəzinin, Aqdamda Qırğızıstan tərəfindən Manas adına məktəbin tikilib istifadəyə verilməsi, Macarıstan tərəfindən Cəbrayıl məktəb binasının tikilməsi, Türkiyə şirkətlərinin bir çox tunel, körpü və yolların inşasında iştirakı bunun əyani göstəricisidir. Toplantıda Türk Dövlətləri Təşkilatının 12-ci Zirvə Görüşünün Bəyannaməsinin imzalanması mərasimi olub. Qəbələdə keçirilən Zirvə Görüşü türk dövlətlərinin dəyərlərinin, güclü birliyinin təntənəsidir. Bu gün ortaq tarix və mənəvi bağlar üzərində qurulan Türk dövlətlərinin əməkdaşlığı strateji tərəfdaşlığa və ortaq uğurlu gələcəyə çevrilib. Bu birlik, qarşılıqlı etimad gələcəkdə də regionda sülhün, sabitliyin və rifahın təminatçısı olacaq.

Zümrüd BAYRAMOVA

Suqovuşan ZƏFƏRİ!

Beş il əvvəl Azərbaycan ordusu qızğın döyüşlərdə haqq savaşında torpaqlarımızın işğaldan azad olunması uğrunda vuruşurdu. Sentyabrın 27-də başlanan Vətən müharibəsinin ilk günündən Azərbaycan xalqı qələbə xəbərlərini eşidir və tezliklə zəfərimizin qazanılacağı günün lap yaxında olduğuna inanırdı. Azərbaycan Prezidenti, Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə Azərbaycan Ordusu gücünü döyüş meydanında düşməne göstərdi.

Azərbaycan öz torpaqlarını işğaldan azad

etmək məqsədi ilə müharibəni davam etdirirdi. Hər gün torpaqlarımız geri alınır. Xalqımızın Ali Baş Komandan İlham Əliyev rəhbərliyi ilə Zəfərimizə inamı sonsuz idi. Həmin dövr ərzində Prezidentə ünvanlanan məktubların arda-arası kəsilmirdi və bu məktubların hər birindən qələbə qoxusu gəlirdi. Vətəndaşlarımızdan biri belə yazırdı: "Çox hörmətli möhtərəm Prezidentimiz, Müzəffər Ali Baş Komandanımız, müstəqil Azərbaycanın vətəndaşı olaraq daim Sizin "Azərbaycan güclü dövlətdir, Azərbaycanın güclü ordusu var" şüarınıza inandım. Yalnız bir çox halda səbirsizlik edirdik. Ancaq "nəyi nə vaxt və necə etməyi də" Sizdən yaxşı bilən olmadı. Nə yaxşı ki, müstəqil Azərbaycanın qurucularından olan bizim nəsil də sayənizdə və xoşbəxt günləri gördü. Biz dövlətimizlə, liderimizlə, əvəzolunmaz və möhtəşəm tarix yazan sərkərdəmizlə fəxr edirik. Ərazi bütövlüyümüzün, milli kimliyimizin, şərəfimiz və ləyaqətimizin bərpasını təşkil və təmin edən bir lider əbədi olaraq xalqımızın rəhbəri, lideri kimi tarixə düşdü. Tam əminəm ki "İlahı irəli"nin ən məsul və yaradıcı dövrü indi başlayır. Sizi və xalqımızı bu nailiyyətlər münasibətilə təbrik edirəm. Cəbhə bölgəsinə könüllü olaraq yollanan oğlum daxil olmaqla Allah bütün əsgər və zabitlərimizi qorusun, bizə zəfərlər nəşib etsin! Qələbə bizimlədir, Qarabağ Azərbaycanıdır!".

Cənab Prezidentin həmin günlərdə xalqa müraciətlərində hər gün ordumuzun daha da irəliləyərək, yeni kənd, qəsəbə və şəhərlərin azad olunması ilə bağlı məlumatları bizi doğma torpaqlarımıza daha da yaxınlaşdırırdı.

3 OKTYABR - MÜHARİBƏNİN 7-Cİ GÜNÜ

Müharibənin ilk həftəsi ərzində düşmənin ümumi itkilərinin sayı kifayət qədər idi: 230-dək tank və digər zirehli texnika, 250 ədəd artilleriya, yaylım atəşli raket sistemləri, miniatür, 38 ədəd hava hücumundan müdafiə vasitələri, 10 komanda-idarəetmə və komanda-müşahidə məntəqəsi, 7 silah-sursat anbarı, 130-dan çox avtomobil texnikası, 1 ədəd "S-300" zenit-raket kompleksi. Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən yaşayış məntəqələrimizin atəşə tutulması nəticəsində 19 mülki şəxs - 3 qadın və 2 azyaşlı həlak olub, 63 dinc sakin müxtəlif dərəcəli bədən xəsarətləri alıb. "Bu gün Azərbaycan Ordusu Tərtər rayonunun Talış kəndini, Cəbrayıl rayonunun Mehdi, Çaxırlı, Aşağı Maralyan, Şeybəy və Quyaç kəndlərini, Füzuli rayonunun Aşağı Əbdürrəhmanlı kəndini azad etmişdir. Qarabağ Azərbaycanıdır!" bu sözlər Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 3 oktyabr 2020-ci il tarixində özünün rəsmi

"Twitter" səhifəsində yazıb. Hər gün milyonlarla insan Azərbaycan Ordusunun işğaldan azad etdiyi ərazilərin adlarını eşitdikdə yaşadıkları sevinc hissəsinin əvəzi yox idi. Beş il bundan əvvəl tariximizə yazılan qələbələr bizi Zəfərə doğru aparırdı. Azərbaycan Ermənistan tərəfindən 20 faiz torpaqları işğal edildiyi dövrdə öz səsini dünya ictimaiyyətinə daha intensiv şəkildə çatdırı, təbliğatı daha da gücləndirərək, ermənilərin işğalçılıq siyasətini, terrorçuluq fəaliyyətini, 1 milyon insanın qaçqınlıq problemini Avropa dövlətlərinə, ümumillikdə, dünya ictimaiyyətinə daha geniş şəkildə çatdırdı. Tarix boyu işğalçılıq siyasətini həyata keçirməyə çalışan ermənilər azərbaycanlılara qarşı hər bir sahədə düşmənçilik edərək, mərkəli planlarını həyata keçirməyə cəhd göstərdilər. Onlar silahla torpaqlarımızı işğal edir, eləcə də, mənəvi abidələrimizə də zərbə vurmaq yolu ilə vandal siyasətlərini davam etdirmiş oldular. İkitərəfli mübarizədə siyasi və ideoloji müharibədə erməni kimliyi özünü bürüzə vermiş oldu. Əlbəttə ki, bu ideoloji müharibədə məqsəd xalqımızın tarixi kökünü saxtalaşdırmaq idi. Belə ideoloji müharibələrdən biri də xalqımızın yaşadığı torpaqların qədim sakinləri olduğunu göstərən coğrafi adların dəyişdirilməsi ilə müşahidə olundu. Yaxın keçmişimizin olayları nəticəsində, vətənimizin ayrılmaz hissəsi olan Qarabağ və onun ətrafında baş verən hadisələr zamanı Ermənistanda yaşayan azərbaycanlılar 1988-89-cu illərdə SSRİ dövlətinin birbaşa köməyi və yardımı ilə öz tarixi-etnik torpaqlarından deportasiya olundular. Qısa bir müddət ərzində, iki ildən sonra Ermənistan prezidentinin fərmanı ilə 1988-89-cu ilə qədər azərbaycanlılar yaşamış 16 rayonda 90 türk mənşəli toponimlər dəyişdirilərək erməni adı ilə əvəzləndi. Bu "rəsmi sənəd" 1991-ci ilə əks etdirir.

"2020-Cİ İL OKTYABRIN 3-DƏN MADAGİZİN TARİXİ ADINI BƏRPA EDİRƏM"

Bəllidir ki, ermənilər indiki Ermənistan ərazisinə köçürülmüş xalqdır. Bu da bir həqiqətdir ki, XX əsrin əvvəllərində Qərbi Azərbaycanda 2310 coğrafi addan 2000-ə qədər türk mənşəli idi. Tarixçi alimlər ermənilərin Azərbaycan toponimlərinə təcavüzünü dövr-

lərə bölərək bu istiqamətdə araşdırmalar aparmışdılar. Həmin araşdırmaların qənaətinə əsasən, türk mənşəli toponimlər erməni adları ilə əvəzlənmişdir. Ardıcıl olaraq bir məqsəddə doğru addımlayan ermənilərin saxta tarix siyasəti yazılmış mənbələr vasitəsi ilə təqdim edilir. Tarixi mənbələrdə göstərilir ki, ilk addəyişdirmə 1801-ci ildə baş vermişdir: "Addəyişmənin birinci dövründə türk mənşəli adlar rus mənşəli toponimlərlə əvəz edilmişdir. Bu da ərazinin Rusiya tərəfindən işğal və oraya rusların kütləvi şəkildə köçürülməsi ilə bağlıdır. İlk dəyişdirilən ad isə Cəlaloğlu (Stepanovan) rayonundakı Qaraməhəmməd kəndidir. Onun adı dəyişdirilərək Aleksandrovkə qoyulub. "Bu ilk addım" sonralar daha geniş miqyası əhatə edərək günümüzdə qədr gəlib çıxmışdır. Bu gün ilk ad dəyişilmə zamanından 200 ildən artıq zaman keçir. Bəli, ermənilər təkə Ermənistanda deyil, Azərbaycanın bir sıra məkanlarını da adını dəyişib.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən Tərtər rayonunun Madagiz kəndinin Suqovuşan kəndi adlandırılması ilə tarixi adı bərpa olundu. Tərtər rayonunun Çaylı kənd inzibati ərazi dairəsi tərkibindəki Madagiz kəndi Suqovuşan kəndi adlandırıldı. Bu qururverici haldır. "2020-ci il oktyabrın 3-dən Madagizin tarixi adını bərpa edirəm. Bundan sonra Suqovuşan adlandırılır. Qarabağ Azərbaycanıdır!" Bu barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev özünün rəsmi "Twitter" səhifəsində bildirmişdi.

Suqovuşan kəndinin tarixi dövrünə nəzər salsaq görərik ki, əvvəllər Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində Ağdərə rayonu inzibati ərazisinə aid idi, lakin 1992-ci ildə Ağdərə rayonu ləğv edilərək ərazisi qonşu Ağdam rayonu, Tərtər rayonu və Kəlbəcər rayonu arasında bölüşdürüldü. Suqovuşan kəndi də Tərtər rayonuna birləşdirilən kəndlərdən biridir.

Suqovuşan ilk dəfə 1991-1992-ci illərdə Azərbaycan Ordusu tərəfindən işğaldan azad edilib. 1994-cü ilin aprel ayında Manvel Qırıqorayın başçılığı altında Ermənistan ordusunun Eçmiədzin könüllülər dəstəsi yenidən Suqovuşanı işğal edilib. Artıq Azərbaycanın güclü ordusu tərəfindən işğaldan azad olundu.

"SİLAHLI QÜVVƏLƏRİN DÖYÜŞ QABİLİYYƏTİNİN ARTIRILMASI ÜZRƏ GÜNDƏLİK BÖYÜK İŞ APARILIRDI"

2020-ci ilin 3 oktyabr tarixində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev özünün rəsmi "Twitter" səhifəsində yazırdı: "Bu gün Azərbaycan Ordusu Madagizdə Azərbaycan bayrağını qaldırdı. Madagiz bizimdir. Qarabağ Azərbaycandır!"

Azərbaycan ordusu ilk gündən düşmənin müdafiə xəttini yarmağa müvəffəq oldu və 44 gün ərzində yalnız qələbə xəbərləri aldıq. Azərbaycan xalqı, ordumuz Ali Baş Komandanın ətrafında bir yumruq olaraq birləşdi və Vətən müharibəsində öz gücünü nümayiş etdirdi. Ermənistan və onun havadarları tərəfindən hərbi əməliyyatları dayandırmaq üçün Azərbaycana diplomatik və siyasi təzyiqlər göstəriləndə Prezident İlham Əliyevin qətiyyəti, siyasi iradəsi hər şeyi demiş oldu. Dövlət başçısının dünyanın aparıcı mediasına verdiyi 30-a yaxın müsahibəsində Azərbaycanın iradəsini ortaya qoymuş oldu. Azərbaycan Ordusunun qarşısında davam gətirə bilməyən ermənilər təcavüzkar siyasətlərini davam etdirərək, dinc əhalini hədəfə aldılar və yaşayış məntəqələrini ballistik raketlərdən atəşə tutdular.

Dövlət başçısı tərəfindən prioritet elan edilən ordu quruculuğu sayəsində Azərbaycan Ordusu ən müasir silahlarla silahlanmış, dünyanın ən güclü orduları sırasında özünə layiqli yer tutmuşdu. Peşəkarlığı yüksək olan Azərbaycan Ordusunun ən yüksək texnologiyalara məxsus hərbi texnikalarla silahlanması və ölkəmizin də inkişaf etmiş hərbi-sənaye kompleksinə malik olması qələbəmizi şərtləndirən amillərdəndir. Azərbaycan Ordusu həm hərbi potensialına, həm də döyüş qabiliyyətinə görə nəinki bölgədə, dünya miqyasında güclü ordular sırasındadır. Son illərdə ordu quruculuğunda əhəmiyyətli islahatlar həyata keçirilib, bu məsələ ilə bağlı dövlət başçısı tərəfindən ardıcıl olaraq addımlar atılıb ki, bunun da müsbət nəticələri özünü 44 günlük Vətən müharibəsində büruzə verdi. "Silahlı qüvvələrin döyüş qabiliyyətinin artırılması üzrə gündəlik böyük iş aparılırdı", - deyən Cənab Prezident qeyd edib ki, döyüş qabiliyyətli silahlı qüvvələri olmayan ölkə necə texniki vasitələrə malik olsa belə, onun döyüşdə, xüsusən müharibədə, özü də belə əlverişsiz coğrafi şəraitdə qalib gəlməsi mümkün olmazdı: "Əslində, bu tədbirlər kompleksi onunla nəticələndi ki, biz çox güclü hərbi tərkib hissə yaratdıq və ikinci Qarabağ müharibəsi bunu göstərdi".

Torpaqlarımızı 30 ilə yaxın işğal altında saxlayan Ermənistan şanlı ordumuz layiqli cavab verir və hər gün irəliyə doğru addımlayaraq xalqımıza qələbə sevincini yaşadırdı. Qəsbkar düşməne ağır zərbələr vurulurdu. Ermənilər haqsızlığın, ədalətsizliyin sonu olacağını aldığı zərbələrdən anlayırdılar. Hər zaman münafişə ocaqları törətməyə, qan tökməyə cəhd edən Ermənistan ağır məğlubiyyətə düşürdü. Qəhrəman ordumuz Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə torpaqlarımızı düşməni işğalından qətiyyətlə azad edərək xalqımıza tezliklə Qələbə sevincini - Zəfərimizi yaşatdı.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

Müasir Azərbaycan gəncliyi yaşadığımız zamanın ən məsuliyyətli bir dövrünü yaşayır. Qloballaşmanın vüset aldığı və informasiya cəmiyyətinin sürətlə inkişafda olduğu bir zamanda müasir zamanın çağırışlarına cavab vermək gənclərdən böyük məsuliyyət tələb edir. Azərbaycan bayrağına bağlı olan gənclik respublikamızda sosial-iqtisadi, elmi-mədəni, təhsil və digər sahələrdə fəal iştirak edir və hər bir sahədə izi, əməlləri görünür. Demək, işıqlı sabahımızın gəncliyi fəal gənclikdir, yeniliyə meyl edən gənclikdir. Əlbəttə ki, müasir gəncliyin dövlətin diqqət və qayğısı ilə əhatə olunması onların bütün potensiallarından düzgün istiqamətdə istifadəsinə imkanlar açır. Prezident İlham Əliyevin son 22 ildə Azərbaycanda gənclərlə işin inkişaf etdirilməsi ilə bağlı verdiyi göstəriş və sərəncamlar sözügedən təbəqənin öz üzərinə düşən məsuliyyəti daha dərindən dərk etməsinə əhəmiyyətli təsir göstərir. "2025-2026-cı tədris ilində Azərbaycan Respublikasının ali təhsil müəssisələrinə daxil olmuş tələbələrə Prezident təqaüdünün verilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı təhsilə və gənclərə ayrılan diqqətin davamıdır. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Azərbaycan Respublikasının ali məktəb tələbələri üçün Prezident təqaüdünün təsis edilməsi haqqında" 2001-ci il 3 sentyabr tarixli 564 nömrəli Fərmanına uyğun olaraq, 2025-2026-cı tədris ilində tələbə qəbulu imtahanlarında ixtisas qrupları üzrə ən yüksək nəticələr göstərmiş və Azərbaycan Respublikasının ali məktəblərinə daxil olmuş tələbələrə Prezident təqaüdü veriləcəkdir.

DÖVLƏTİN GƏNCLƏRƏ DİQQƏT VƏ QAYĞISI

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin gənclərə dəstək yönündə verdiyi mühüm və əlamətdar qərarlardan biri də 2013-cü il 2 iyul tarixində ölkədə ilk dəfə "Gənclər üçün Prezident Mükafatı"nın təsis edilməsi oldu. Prezident Mükafatı elm, mədəniyyət, o cümlədən ədəbiyyat və incəsənət, təhsil, gənclər siyasəti və gənclərlə iş, ictimai və sosialyönümlü fəaliyyət, innovasiya və sahibkarlıq fəaliyyəti sahələrində xüsusi fərqlənən 10 nəfər gəncə ildə bir dəfə verilir.

Onu da bildirik ki, ölkə Prezidenti İlham Əliyevin müvafiq Sərəncamı ilə dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına ali, orta ixtisas və

Sosial təminatın gücləndirilməsinə yönəlmiş siyasət

Dövlət başçısının Sərəncamı ilə ən yüksək nəticələr göstərmiş tələbələrə Prezident təqaüdü veriləcək

nat, 71-100 bal - 90 manat, 51-100 bal - 70 manat olaraq müəyyənləşib. Bu artım 2025-ci ildən etibarən reallaşan beşinci sosial paketin tərkib hissəsidir.

Yeri gəlmişkən onu da bildirik ki, 1996-cı il 22 iyun tarixində Ulu Öndər Heydər Əliyevin imzaladığı Fərmanla elmi və mədəni tərəqqinin müstəqil Azərbaycanın gələcəyi üçün müstəsna əhəmiyyətini nəzərə alaraq istedadlı gənclərə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin şəxsi himayəsini, onların yaradıcılıq potensialını inkişaf etdirmək üçün dövlət qayğısını təmin etmək məqsədilə Azərbaycanın gənc istedadlarının "Qızıl kitabı" və "Qızıl kitab"a adları yazılmış gənc istedadlara təqdim etmək üçün xüsusi təqaüd təsis edilib.

intellektual və yaradıcı potensiallarının ümumillik məsələlərin həllinə yönəldilməsi istiqamətində ardıcıl tədbirlər həyata keçirir. Təbii ki, müasir dövrümüzün tələbləri nəzərə alınaraq dövlətin gənclərə diqqət və qayğısı da artır. Gənclərin hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsi işinin gücləndirilməsi, istedadlı gənclərin qabiliyyətlərini inkişaf etdirə bilmələri üçün şəraitin yaradılması, gənclərin sahibkarlıq fəaliyyətinin dəstəklənməsi, gənclər təşkilatlarının beynəlxalq əlaqələrinin qurulması və s. istiqamətində tədbirlər həyata keçirilir. Təbii ki, gənclər ölkədə baş verən proseslərdə həm təşəbbüskar, həm də iştirakçılardır.

Bu gün tam əminliklə deyə bilərik ki, müstəqil Azərbaycanda dövlətin diqqət və qayğısı sayəsində sağlam bir gənclik yetişib. "2007-2015-ci illərdə Azərbaycan Gənclərinin təhsili üzrə Dövlət Proqramı" gənclərin təhsil səviyyəsinin yüksəldilməsinin daha bir ifadəsidir. Prezident İlham Əliyevin 15 sentyabr 2017-ci il tarixli Sərəncamı ilə növbəti "Azərbaycan gəncliyi 2017-2021-ci illərdə" Dövlət Proqramının təsdiq edilməsi gənclərə olan qayğının bariz nümunəsidir. Prezident İlham Əliyev gənclərin dövlət idarəçiliyi sistemində iştirakının gerçəkləşdirilməsi, onların potensialından düzgün istifadə məqsədilə 2005-ci il avqustun 30-da "Azərbaycan

Gəncliyi Dövlət Proqramı"nı (2005-2009-cu illər) təsdiq etdi ki, bu da gənclərə dövlət qayğısının artırılmasını təmin etmiş oldu. Gənclər arasında vətənpərvərlik işinin gücləndirilməsi, onların ahəngdar inkişafı və asudə vaxtının təşkili və s. məqsədilə "Gənclər Evi" sosial xidmət müəssisələri şəbəkəsinin yaradılması da elə gənclərə dövlət qayğısıdır. İlk "Gənclər Evi" 2006-cı ildə Ağsu rayonunda fəaliyyətə başlasa da, bu gün onların sayı artmaqdadır.

Azərbaycanda geniş vüset almış könüllülər hərəkatının aparıcı gücü məhz gənclərdir. Gənclərimizin potensialının, fəallığının, məsələlərə yeni baxışlarının cəmiyyət üçün çox lazımlı olduğunu diqqətə alan Prezident İlham Əliyev 2019-cu il dekabrın 30-da Azərbaycan Respublikasında 2020-ci ilin "Könüllülər ili" elan edilməsi haqqında Sərəncam imzaladı. Ölkəmizdə təxminən 20 min gənc könüllü olaraq çalışmış və indi onlar ayrı-ayrı təşkilatlarda müxtəlif vəzifələrdə işləyirlər. Könüllülər hərəkatının cəmiyyətin inkişafına

da xüsusi əhəmiyyəti var. Bu, cəmiyyətdə xeyirxahlıq, yeni davranış qaydalarını təbliğ edir. Könüllülər hərəkatı "ASAN xidmət"dən başladı və bu gün "ASAN xidmət"də işləyənlərin mütləq əksəriyyəti gənclərdir.

Azərbaycan gəncliyi dövlət proqramlarının davamı olaraq ölkə başçısının 26 yanvar 2015-ci il tarixli Sərəncamı ilə "2015-2025-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin inkişaf Strategiyası"nı təsdiq etdi. Sərəncama əsasən, Azərbaycan gəncliyinin potensialını müasir dövrün tələblərinə uyğun inkişaf etdirilərək, yeni nəsildə fəal vətəndaşlıq mövqeyi formalaşdırıldı. Azərbaycanın qısa müddətdə iqtisadi, sosial sahədə əldə etdiyi uğurları müəyyənləşdirilmiş düzgün siyasət və strategiyanın uğurlu addımları kimi dəyərləndirən gənclər dövlətin onlara göstərdiyi diqqəti əməli fəaliyyətləri ilə doğrultmaqla, əsl vətəndaşlıq məsuliyyətlərini ölkənin ictimai-siyasi həyatında tutduqları sağlam mövqe ilə təsdiqləyirlər. Bu gün təqdirəlayiq hal isə odur ki, gənclər də dövlət tərəfindən onlara göstərilən diqqət və qayğıyı, onlara olan etimadı yüksək qiymətləndirərək var qüvvələri ilə çalışır, ölkənin inkişafı naminə öz töhfələrini verirlər.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

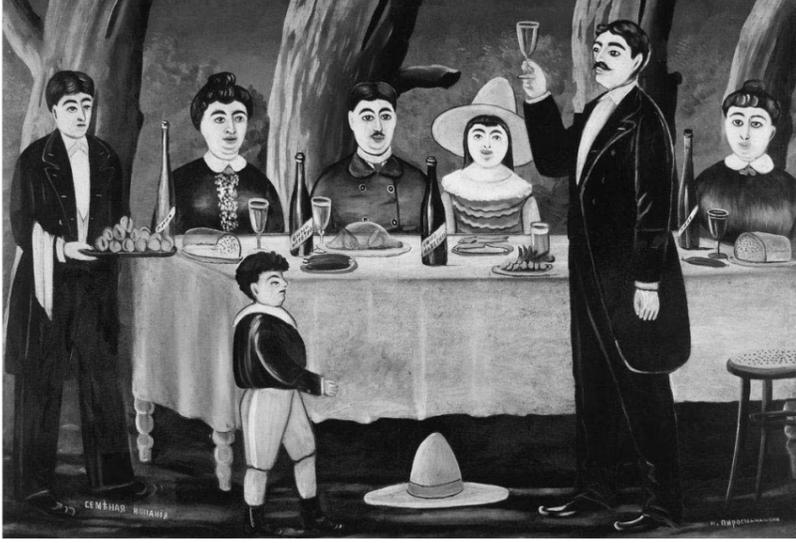

peşə təhsili müəssisələrində təhsil alan tələbələr və doktorantlar üçün təqaüdlərin artırılıb. Bu addım sosial təminatın gücləndirilməsinə və vətəndaş rifahının artırılmasına yönəlmiş siyasətin davamıdır. Qərara əsasən, elmlər doktoru hazırlığı üzrə təqaüd - 450 manat, fəlsəfə doktoru hazırlığı üzrə - 300 manat, magistraturada 91-100 bal - 240 manat, 71-100 bal - 180 manat, 51-100 bal - 120 manat, bakalavriatda 91-100 bal - 200 manat, 71-100 bal - 160 manat, 51-100 bal - 110 manat, orta ixtisasda 91-100 bal - 110 ma-

YETİŞƏN SAĞLAM GƏNCLİK

Ulu Öndər Heydər Əliyevin siyasi kursunu uğurla davam etdirən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev gənclərin vətənpərvərlik, azərbaycançılıq və dövlətçilik prinsipləri əsasında tarixi-mədəni irsimizə, milli-mənəvi və ümumbeşəri dəyərlərə hörmət ruhunda tərbiyə olunması, cəmiyyətin ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və mədəni həyatında onların

Bəyliyini itirən masabəyi

Yinin peşəkərlığı bununla ölçülürmüş. Əgər masabəyi idarə etdiyi toyda spirtli içki içərdisə, o masabəyini bir də kim-sə toya çağırırdı. "Masabəyi" deyəndə tanıdığım ən alicənab adamı xatırlayıram həmişə- Allahverən əmini. Onun toyları idarəetmə qabiliyyətinə hamı heyran idi. O olan toylarda heç vaxt dava olmazdı, heç bir narazılıq yaranmazdı. İdarə etdiyi heç bir toyda spirtli içki içməzdi, bunu peşəkərlıqdan uzaq sayardı. Allahverən əminin söhbətinin, bəy tərfinin, məclis idarəsinin bir çəkisi, ağırlığı vardı. İndiyədək onun idarə etdiyi toylardan danışılır. İllər keçib, ondan sonra yüzrlərlə masabəyi görmüşəm, amma heç vaxt onun kimi əfəndi masabəyi görmədim.

Masabəyinin vəzifəsinə toyu davadalaşsız idarə etmək, gələn qonaqların zövqünü oxşamaq daxil idi. Toyda çıxış etmək, təbrik ünvanlamaq istəyənlər masabəyinə yaxınlaşar, istəyini ona bildirirdi. O da münasib bir vaxtda həmin adama söz verərdi, məclis də maraqla o çıxışı dinləyirdi. Bəs indi bu marağın ölməsinə səbəb nədir? Niyə bir vaxtlar toyların bəzəyi, dadı-duzu hesab edilən masabəyilər indi sevil-mir? Axı müasir toylarda tamada deyə

İndi çox adam onlara "tamada" deyə müraciət edir, hətta "tamada" sözünə allergiyamız var bir az. Bu söz bizim leksionumuzda olmayıb əvvəllər, gürcü dilindən gəlir, mənası "məclis idarə edən" deməkdir. Biz bu sözü daha öncələr masabəyi, süfrəbəyi, toybəyi kimi istifadə etmişik. Amma daha çox masabəyi kimi tanınır. Masabəyinin vəzifələri toyda deyilən tost-sağlıqlara nəzarət, çıxışların nizamlanması, asayişin bərpa olunması idi.

Masabəyi bir növ toyun təşkilatçısı idi, onun vəzifələrinə toyun idarəsi, musiqiçilərin kontrolu, nitq söyləyənlərin çıxışının nizamlanması və s. daxildir. Səliqəli və hazırcavab olmalı, əhvalı yüksək tutmağı bacarmalı, yerində müdaxilə qabiliyyəti olmalı, improvizələri bacarmalıdır. Maraqlı burasıdır ki, bizim qədim ənənəmiz hesab edilən masabəyilik sonradan Sovet İttifaqının bütün respublikalarına yayıldı.

80-ci illərin sonu, 90-cı illərin əvvəlləri baş verən siyasi və iqtisadi qarışıqlıqdan dolayı bir çox insan, o cümlədən sənət adamları, aktyorlar işsiz qaldı, maddi problemləri yarandı. Hər öz bildiyi kimi vəziyyətdən çıxmağa çalışdı. Kimisi alverə girişdi, kimisi qismətini xaricdə axtarmağa getdi, kimisi də tamadlığa başladı. Düzdür, o vaxtlar ta-

madalıq indiki qədər yayılmamışdı, bir neçə tanınmış sima vardı ki, bu işlə məşğul olurdular. Toylardakı tamada kabusu da elə o illərdə başladı. Çünki o vaxta qədər tamadaya "masabəyi" deyirdilər və hər adam masabəyi ola bilməzdi. Bunun üçün sinədəftər olmalı idin, bunun üçün əsl sənət, söz adamı olmaq lazım idi. Masabəyi şou adamı olmurdu, toyda gərəksiz mövzularda danışib qonaqların ürəyini sıxmırdı, çox danışdığına görə döyülmürdü, boşboğaz hesab edilmirdi.

Amma indi...

Bir də görürsən bir toyda tamada alıb əlinə mikrofonu, pullu qonaqları bir-bir dəvət edir səhnəyə, nə qopara bildi, qənimətdir. Əvvəl pulunu alır, bir bayağı mahnı da hədiyyə edir. Toyu olan gənclər bir tərəfdə qalib, qonaqlar mahnı üstündə bir-birini qırırlar. Bu toy kimi-nçün çalınır, kimin ən yaddaqalan günüdür - bunu yada salan yoxdur. Toydan çıxanda yadında ancaq çəngəl-bıçağın cingiltisi, tamadanın şit zarafatları, musiqiçilərin qulaq pərdəsini deşib bir dəqiqədə 70 milyon beyin hüceyrəsini öldürəcək desibeldə olan ifaları, bəy-gəlinin bezgin siması qalır. Ayrı nə?

Əvvəllər masabəyiliyin yazılmamış bir qanunu da vardı - idarə etdiyi toyda spirtli içki içməməli idi. Masabə-

tanıdığımız masabəyi də bu vəzifələri daşıyırdı. Amma əvvəllər söz almaq istəyən qonaq özü masabəyinə yaxınlaşırdı, indi tamada qır-saqız olub qonağa yapışırdı. Əvvəllər kimin imkanı var idisə, masabəyinə o nəmər, xələt, ənam verirdi, indi tamada özü dili ilə istəyirdi. Əvvəllər toyda yığılan şabaş toy sahibinə təhvil verilirdi, indi tamada cibinə qoyur.

"Bu şəhərdə"nin məşhur siması "Siltuş Çölçəmənli" - qırmızı saçlı, böyük qarınlı, yaşıl pencəkli, çiyindən aşırılmalı sarı şalvarlı bu tamada bəzi tamadaların bir qədər şişirdilmiş obrazıdır. Onlar masabəyi deyil, masabəyi özəlliyinə sahib deyillər. Gülməli şeirləri, bayağı sağlıqları və "bir tuş" devizi ilə məşhur olan tamada Siltuş kimiləri realıqda da az deyil. Daha doğrusu, müasir toylarda rast gəldiyimiz tamadaların arasında daha yaxşılardan da var, daha pislərdən də.

Məclis "aparmaq", idarə etmək bir mədəniyyətdir və bu mədəniyyətin də xüsusi inkişaf mərhələsi olur. Bir mahnı oxuyub klip çəkirdən də tamada olur, bir teatrda iki dəqiqəlik rol alan da. Yağışdan sonra artan göbələk misali tamadaların sayəsində indi gerçək masabəylərinin də dəyəri itir. Bütün dəyərlər bu cür itir.

Lalə Mehralı

Elcin Bayramlı

Binalarda xidmət haqqı problemi: öz evində kirayə yaşamaq?

Səhərlərdə çoxmənzilli binaların idarə edilməsi problemi həll edilmədi, əksinə, bu sahədə vəziyyət daha da gərginləşib. Bəhsahədə 2 fərqli vəziyyət var. Köhnə binalar və yeni binalar. Uzun müddətdir ki, Sovet dövründə inşa edilmiş çoxmənzilli binalara icra hakimiyyətlərinin nəzdindəki mənzil-kommunal təsərrüfatı birlikləri xidmət göstərirdi. Onların göstərdikləri xidmətlər üzrə ödəniş məbləğləri Nazirlər Kabinetinin müvafiq qərarı ilə hesablanırdı. Son vaxtlar belə binaların çoxunda sakinlər Mənzil Mülkiyyətçilərinin Müştərek Cəmiyyətini (MMMC) yaradıb və özləri pul yığıb problemləri həll edirlər.

Lakin sonradan tikilmiş yeni binalarda vəziyyət fərqlidir. Onların bir qisminə binanı tikən və idarəsini qanunsuz olaraq hələ də əlində saxlayan MTK-lar, bir qisminə bu sahədə ixtisaslaşmış şirkətlər (MMC), bir qisminə isə sakinlərin özlərinin yaratdığı və özlərinin idarə etdikləri MMC baxır.

MMMC-lərin idarə etdikləri binalarda problem yoxdur. Sakinlər xərcləri özləri hesablayır, yığır və işləri görür və ya gərdürürlər. Burada elə bir narazılıq yaranmır.

MTK-lar və MMC-lərin idarə etdiyi binalarda isə müxtəlif problemlər var. Şirkətlər sakinlərin bəzilərinin pul ödəmədiyini qeyd edir və həmin sakinlərə bəzi problemlər yaradırlar. Sakinlər isə şirkətlərin yüksək qiymət təyin etdiyini və bunu ödəməyin çətin olduğunu deyirlər.

Belə binalarda xidmət haqqı 50 qəpikdən 2 manata-dək dəyişir. Bu tariflərin nəyin əsasında müəyyən edildiyi məlum deyil. Ona görə də qanunvericilikdə bu məsələyə aydınlıq gətirilməlidir. Bundan başqa, bir çox şirkətlər sakinlərə yığımlar və xərclər haqda dəqiq məlumat vermirlər. Tariflərin müəyyən edilməsinin normaları təyin edilməli və xidmətin keyfiyyəti yoxlanılmalıdır. Qanuna görə, dövlət binanı istismara qəbul edildikdən sonra artıq oranı MTK idarə edə bilməz. Bu binalarda mənzil sahibləri özləri MMC yaradıb işləri özləri görməli, ya da bu sahədə ixtisaslaşmış bir MMC-lə müqavilə bağlayıb işləri ona həvalə etməlidirlər.

Əgər çoxmənzilli binaların sakinləri yaratdıqları MMC-nin və ya binaya xidmət göstərən MMC-nin xidmətlərindən narazıdırlarsa, yığıncıq keçirərək həmin müəssisədən imtina edə bilərlər və xidmətləri "JEK"lər (MİS) göstərə bilərlər. Mövcud qanunvericilik buna icazə verir.

Əsas narazılıq binalara xidmət göstərən MTK və MMC-lərin qoyduğu tariflə bağlıdır. Bakı üzrə orta tariflər hər kvadrata görə 50 qəpik - 1 manatdır. Şerti olaraq, 3 otaqlı- 100 kvadrat metrlik bir mənzil götürükdə, bu 50-100 manat civarında vəsait edir ki, bu da əhalinin əksər hissəsi üçün yüksək məbləğdir.

Çox sayda işsiz, pensiyaçı, azməaşlı sakinlər var ki, özlərinin xüsusi əmlakı olan şəxsi evində yaşamaq üçün niyə kimsə pul ödəməliyəm deyə sual edir. Haqlı sualdır. Hər kəsin öz şəxsi əmlakında pul ödəmədən yaşamaq hüququ vardır. O yalnız, zəruri kommunal xidmətlərə- su, elektrik, qaz kimi təminatlar üçün məcburi vəsait ödəməlidir. Digər xidmətlər üçün belə bir məcburiyyəti yoxdur. Məsələn, aşağı mərtəbədə yaşayan sakin deyə bilər ki, mən liftdən istifadə etmirəm, mənzilimin qarşısını da özüm təmizləyəcəm, həyətdə əkdiniz ağacların və sair işlərin mənə dəxli yoxdur, mən niyə sizə pul ödəməliyəm? Öz evimdə kirayə yaşamaq haqqı varmı?

Məntiqə də, qanunla da sakin haqlıdır. Bu ödəmə yalnız könüllü razılıq əsasında ola bilər. Amma MTK və MMC-lər özbaşına olaraq xidmət haqqı ödəməyənlərin suyunu, elektrikini kəsir - halbuki bu, qanunla qadağandır. İş o yerə gəlib çatıb ki, illərlə mənzilində yaşayan şəxsdən də xidmət haqqı tələb edirlər. Bu hansı məntiqə, hansı qanuna əsaslanır? Vətəndaşa göstərmədiyiniz xidmətin haqqını ondan necə tələb edə bilərsiniz?

Ona görə də, xidmət haqqı elə qoyulmalıdır ki, hamı ödəyə bilsin və narazılıq yaranmasın. Lakin yenə də bu haqqı ödəyə bilməyən sakinlər olacaq. Çünki işsizlərin də öz şəxsi mənzilində yaşamaq hüququ var və bu, məhdudlaşdırıla bilməz.

“Zəngəzur dəhlizi regional geosiyasi balanslara ciddi təsir göstərir. Əvvəlcə qeyd edək ki, artıq Cənubi Qafqazda Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı yeni geosiyasi realıq yaranıb. 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycanın qələbəsi və sonrakı antiterror əməliyyatı Cənubi Qafqazda yeni geosiyasi realıqlar yaradıb. Bu, Zəngəzur dəhlizinin açılması ilə bağlı beynəlxalq güc mərkəzlərinin mövqeyini dəyişdi”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında politoloq Məhəmməd Cəbrayilov deyib.

Onun sözlərinə görə, əvvəllər bu dəhlizi “qırmızı xətt” sayan bəzi dairələr artıq onu təhlükə kimi görmür. Bu isə göstərir ki, əvvəllər təhlükə kimi təqdim edilən məsələlər əslində bəhanə idi: “10 noyabr 2020-ci il tarixli üçtərəfli bəyanatın 9-cu bəndində qeyd olunur ki, regionda bütün iqtisadi və nəqliyyat əlaqələri açılmalı və təhlükəsiz daşıma təmin olunmalıdır. Avqust ayında Azərbaycanla ABŞ arasında imzalanmış strateji sənədlər, eləcə də Ermənistan, Azərbaycan və ABŞ arasında bağlanan üçtərəfli bəyanat və orada göstərilən “Tranzit marşrutu”nun dəstəklənməsi bu yeni reallığın beynəlxalq səviyyədə təsdiqi deməkdir. Daimi və qısa yol əlaqəsi: Azərbaycanın Naxçıvanla davamlı, daha ucuz və daha qısa bir quru əlaqəsi yaranır. Bu, artıq texniki olaraq işlək imkan deməkdir və ölkənin suveren əraziləri arasında birbaşa bağlantı təmin olunur. Hazırda dünyada geosiyasi tektonik dəyişikliklər baş verir, yeni güc mərkəzləri

“Zəngəzur dəhlizinin əhəmiyyəti yalnız iqtisadi deyil,...”

formalaşır. Zəngəzur dəhlizi isə Avroatlantik və Avrasiya geosiyasi platformaları arasında yerləşən dinamik və strateji bir ərazidir. Bu da bölgəni regional və global güc mərkəzləri üçün daha da önəmli edir. ABŞ-in bu prosedə aktiv iştirakı, onun Cənubi Qafqazda, xüsusilə də Zəngəzur dəhlizində rol alması regiondakı geosiyasi qeyri-müəyyənliliklərin azalmasına gətirib çıxarır. Artıq bəzi regional qüvvələr anlayır ki, onların qarşısında yalnız Azərbaycan deyil, eyni zamanda ABŞ kimi global güc var.

Bu dəhlizin açılması yalnız regional deyil, global iqtisadi və nəqliyyat əlaqələrinin inkişafına da xidmət edir. Azərbaycan bu məsələdə həm ABŞ, həm də Çin ilə strateji

müttəfiqlik çərçivəsində paralel şəkildə əməkdaşlıq edir. Bu, dünyada rəqabətə olan iki böyük gücün - ABŞ və Çinin - Cənubi Qafqazda bir növ yaxınlaşmasına, maraqlarının uzlaşdırılmasına şərait yaradır.

Zəngəzur dəhlizinin açılması regional geosiyasi balanslara müsbət təsir göstərəcək. ABŞ, Avroatlantik məkan və Türkiyənin maraqları Azərbaycan vasitəsilə Cənubi Qafqazda təmsil olunacaq. Bu da bölgənin sabitliyi və inkişafı baxımından çox ciddi perspektivlər vəd edir. Bu dəhliz Azərbaycan üçün mühüm iqtisadi gəlirlər və layihə üstünlükləri vəd edir. Xüsusilə nəqliyyat və logistika sahəsində gəlirlər artır.

Azərbaycanın əsas prioritetlərindən biri olan kommunikasiya yollarının şaxələndirilməsi bu dəhliz vasitəsilə daha da genişlənir. Bu, təkneft sektorunda da ixracın şaxələndirilməsinə və regional bazarlara çıxışın sürətlənməsinə şərait yaradır. Azərbaycan həm Şərqi-Qərbi, həm də Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizlərinin kəsişməsində yerləşməklə, strateji mövqeyini daha da möhkəmləndirir. Zəngəzur dəhlizi Azərbaycanın Türk Dövlətləri Təşkilatı və türk dünyası ilə birbaşa quru əlaqəsinin yaranmasına imkan yaradır. Or-

ta Asiya ilə Türkiyə arasında birləşdirici rol oynayır.

Azərbaycan-Çin strateji tərəfdaşlığı çərçivəsində dəhlizlə daşınan yüklər üçün yeni alternativ yol formalaşır. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu ilə hədəf olunan daşımaları tam təmin etmək mümkün olmadığından, Zəngəzur dəhlizi bu boşluğu doldurur. Nəticə

olaraq, Zəngəzur dəhlizinin əhəmiyyəti yalnız iqtisadi deyil, həm də geosiyasi, geo-iqtisadi və strateji aspektlər baxımından Azərbaycan üçün çox böyük üstünlüklər yaradır”.

Arzu Qurbanlı

Innovasiya lideri Bakcell-in süni intellekt əsaslı lotereyası davam edir. Lotereyanın ilk qalibi “iPhone 17” qazanan Rafael İmamverdiyev oldu. Abunəçilər lotereyada hər gün “iPhone 17”, hər həftə “Zeekr 001” və sonda “Porsche Cayenne” avtomobili qazanmaq şansı əldə edirlər.

İstifadəçilər lotereyada Bakcellin “Şans” paketlərini əldə edərək qalib olma şanslarını artırmağa bilərlər. “Şans” paketi istifadəçinin qalib olma şansını 8 dəfəyədək artırır. Əlavə olaraq, hər bir “Şans” paketi ilə iştirakçılar bonus şəbəkədaxili danışmaq dəqiqələri qazanırlar. Məsələn, 1 AZN-lik “Şans” paketinə daxil olan 3 şans

Bakcell-in meqa lotereyasının qalibi bəlli oldu!

və 10 şəbəkədaxili danışmaq dəqiqəsinə *808#3#YES; 5 AZN-lik “Şans” paketinə daxil olan 25 şans və 100 şəbəkədaxili danışmaq dəqiqəsinə *808#25#YES; 20 AZN-lik “Şans” paketinə isə daxil 150 şans və 400 şəbəkədaxili danışmaq dəqiqəsinə *808#150#YES nömrəsini yığaraq əldə etmək mümkündür. “Şans” paketləri barədə ətraflı məlumat ilə linkə keçid edərək tanış olmaq olar.

8 oktyabr tarixində lotereyanın ilk “Zeekr 001” avtomobilinin qalibi məlum olacaq. Lotereya

haqqında ətraflı məlumatı Bakcell-in rəsmi lotereya sahifəsindən əldə etmək mümkündür: lotereya.bakcell.com

“Bakcell” haqqında

“Bakcell” Azərbaycanın ilk və ən böyük özəl telekommunikasiya şirkətidir. Hazırda şirkət üç milyondan çox müştərini yüksəkkeyfiyyətli və sürətli telekommunikasiya xidmətləri ilə təmin edir. Ölkə iqtisadiyyatının qeyri-neft sektorunun ən böyük investorlarından biri olan “Bakcell” süni intellekt əsaslı innovativ həllərlə Azərbaycanın dayanıqlı inkişafına töhfə verir. “Bakcell” müxtəlif ölkələrdə telekommunikasiya, enerji, yüksək texnologiyalar və tikinti sahələrində fəaliyyət göstərən “NEQSOL Holding” beynəlxalq şirkətlər qrupunun tərkibinə daxildir.

İsrailin nüvə proqramının məxfi yerlərinə- Dimonadakı gizli tədqiqat mərkəzinə nüfuz etməyə müvəffəq olan İran kəşfiyyatı tərəfindən "milyonlarla səhifəlik müxtəlif və qiymətli məlumatlar" əldə edilib. İranın kəşfiyyat üsulları hansılardır və onlar bu cür həssas məlumatları necə əldə edə biliblər və İsraildə agentləri necə işə cəlb ediblər? Bu haqda Rusiyada nəşr olunan "Vzlyad" qəzetində maraqlı material dərc olunub. Məqaləni oxucularımıza təqdim edirik.

İran kəşfiyyatı İsrailin nüvə və hərbi mərkəzləri, habelə nüvə silahının hazırlanmasında iştirak edən alimlərin və hərbcilərin adları haqqında "məlumat xəzinəsi" əldə edib. Bunu İslam Respublikasının kəşfiyyat naziri İsmail Xətib deyib. SNN onun sözlərindən sitat gətirib: "Reallıq budur ki, mürəkkəb əməliyyat nəticəsində İran kəşfiyyatının xüsusi təyinatlı bölməsi İsrailin məxfi obyektlərindən birinə sızmağa müvəffəq olub. Ölkəyə daşınan xəzinə sionist rejimlə bağlı milyonlarla səhifəlik müxtəlif və qiymətli məlumatı ehtiva edir". Xətibin qeyd etdiyi kimi, bir çox israili könüllü olaraq ya pul müqabilində, ya da İsrailin baş naziri Benyamin Netanyahuya nifrət edərək İran kəşfiyyatı ilə əməkdaşlıq edib.

"Bu sənədlərdə İsrail ordusunun əvvəlki və hazırkı silah layihələri, köhnə nüvə silahlarının modernləşdirilməsi və yenidən işləməsi layihələri, ABŞ və bəzi Avropa ölkələri ilə birgə layihələr, habelə nüvə silahının hazırlanmasında iştirak edən inzibati struktur və şəxslər haqqında tam məlumatlar var", - İsmail Xətib deyib. O, iyun ayında İsrailə 12 Günlük Müharibə zamanı İran raketləri tərəfindən məhv edilən gizli ikili təyinatlı obyektlərin koordinatlarının ələ keçirildiyini, üstəlik, o, İsraildəki əməliyyatda iştirak edən komandanın bütün üzvlərinin sağ-salamat geri qaytarıldığını və Tehrana çatdırılan sənədlərin strateji, elmi və praktiki əhəmiyyətə malik olduğunu bildirib.

Bu, Negev səhrasındakı Dimona şəhəri yaxınlığındakı nüvə tədqiqat mərkəzinin obyektlərinə aiddir. Rəsmi olaraq, Dimonadakı nüvə mərkəzi Veizman Elm İnstitutunun bir hissəsidir, yayılmış videolara əsasən, İran kəşfiyyatçıları ora da sızmağı bacarıblar. İranın rəsmi kanalları tərəfindən yayılan videolarda əsasən ingilis dilində müxtəlif təsnifatlı sənədlər, İsrail pasportlarının, şəxsiyyət vəsiqələrinin və Dimona mərkəzindəki elm adamlarının və əməkdaşlarının xidməti vəsiqələrinin skanları, texniki sənədlər və diaqramlar, həmçinin Dimona mərkəzinin daxilindəki müxtəlif otaqların, o cümlədən reaktor zalının fotosəkilləri göstərilir. Bu fotosəkillərdən birində uranı zənginləşdirmək üçün istifadə edilən sentrifuqaların stellajları aydın şəkildə göstərilir.

Maraqlıdır ki, bütün bunlar MAQATE-nin direktoru Rafael Grossinin, əsasən də ailəsi ilə birlikdə çoxlu şəxsi fotosəkilləri ilə kəşifdir. Bu fotosəkillər elədir ki, onları yalnız Grossinin şəxsen istifadə etdiyi cihazlardan əldə etmək olardı. Bu fotosəkillərdən birində onun Minnie Mouse maskotu kimi geyinmiş birisi ilə öpüşdüyü göstərilir. Bu, çox güman ki, uşaq məclisindən çəkilmiş fotosəkillərdir və multfilm qəhrəmanı "Minnie Mouse" kostyumunu MAQATE direktorunun qızlarından biri geyinir. Dimona yaxınlığında səhnələşdirilmiş videolar və kəşfiyyat nəzarətindən alınan görüntülər də var. Onlarda İran agenti kolluqlarda bir növ daşıyıcı qoyur.

Hazırlaşmaq üçün xeyli vaxt olsa da, İsrail hələlik bu barədə şərh verməyib. Bu, təbii ki, görünməmiş bir hadisədir. Əvvəllər İran kəşfiyyatının İsraildəki əməliyyatları yarı həvəskar karakter daşıyırdı.

Onlar ilk növbədə ani mesajlaşma proqramları vasitəsilə qeyri-stabil yeniyetmə məktəbliləri işə cəlb etməklə məşğul olublar. Bir neçə dəfə həm yəhudi, həm də başqa millətlərdən olan İsrail vətəndaşları olan evli cütlükləri işə cəlb edə biliblər.

İsrailin əks-kəşfiyyatı Şabak öz açıqlamalarında çaşqınlıq içərisindədir. Müxtəlif

İran-İsrail kəşfiyyat müharibəsində qeyri-adi əməliyyatın detalları

məlumatlarda Şabak keçən il İsrail vətəndaşları arasında 20, hətta 30 İran agentini həbs etdiyini iddia edib. Məsələn, ötən ilin dekabrında Colan təpələrindəki bir kənddən İsrail qoşunlarının hərəkətini izləyən druzi ata və oğulun həbsi "kifayət qədər böyük hadisə" elan edilmişdi.

Eyni zamanda Şabakın yüksək vəzifəli rəsmisi Şalom Ben Hanan İran üçün işləməyə razı olan yəhudi həmvətənlərinin sayını "heyvətləndirici" adlandırdı. İrana casusluqda ittiham olunanlardan ən azı ikisi ultra-pravoslav icmasından idi.

Bununla belə, qeyd etmək lazımdır ki, bunlar yenə də mobil telefonların belə qadağan olunduğu pravoslav mühitindən ümitsiz şəkildə xilas olmaq istəyən iki yeniyetmə idi. Nəticədə, bu iki "üsyancı" valideynlərinin xəbəri olmadan mobil telefonlar alıb və onlara müəyyən mesajlaşma proqramları quraşdırıblar və bu proqramlar vasitəsilə qadın ləqəbləri ilə fəaliyyət göstərən iranlı kəşfiyyatçılar onlarla əlaqə saxlayıblar. Bunu İran kəşfiyyatının böyük uğuru kimi qələmə vermək çətinidir; sadəcə daha çox maraq doğurur. İşə götürülən digər iki nəfərdən biri ordudan fərarilik edən, digəri isə cinsi cinayətlərdə ittiham olunan bir kişidir. Bu "agentlər" ilk növbədə İsraildə hökumət əleyhinə qraffitiçilər, avtomobilləri yandırır, vərəqələr payla-

yırdılar. Hər hərəkət üçün orta qiymət 5000 dollar təşkil edirdi.

Şabak vurğulayır ki, İran ABŞ və Kanadada və nədənsə Qafqaz əsilli yəhudilər arasında yaşayan İsrail vətəndaşlarını işə cəlb edir və ya cəlb etməyə çalışır. Onlardan biri, 30 yaşlı Vladislav Viktorson şəriki 18 yaşlı Anna Bernşteyni İrana işləmək üçün işə cəlb edib. Onlar əvvəlcə qraffiti çəkiblər, sonra işə İsrail dövlət məmurunu öldürməyə razılaşıblar. Onlar snayper tüfəngi alarkən yaxalanıblar. Digər 35 yaşlı Vladimir Verxovski də analoji yolla gedib: qraffiti çəkdi, sonra işə 100 min dollar müqabilində israili nüvə alimini öldürməyə razı olub.

Bunlar köhnə əhvalatlardır. İndi isə İsraildə həqiqətən də genişmiqyaslı və ciddi kəşfiyyat əməliyyatının materialları açıqlanıb. Çox məxfi nüvə obyektinə sızmaq və onun işçiləri və əməliyyatları haqqında uzun müddət ərzində məlumat toplamaq nəinki İran üçün, hətta böyük global kəşfiyyat xidməti üçün də çox böyük uğur sayıla bilər.

Aydın ki, İsrailin özündə daxili siyasi vəziyyət də mühüm rol oynayır. İsrail cəmiyyəti daxilində çatlar getdikcə genişlənir və şəxsen Netanyahu və Təl-Əvivin Qəzzada müharibəni gücləndirmək siyasətindən fəal şəkildə narazı olanları tapmaq 10 il əvvəlkindən daha asandır. Amma biz hələ də

İsrail əks-kəşfiyyatının daimi nəzarəti altında olan, səhrada təcrid olunmuş nüvə obyektindən danışırıq. Bu arada İranın indi təqdim etdiyi materialların mahiyyəti onu göstərir ki, əməliyyatda həm Weizman Elm İnstitutu, həm də Dimona nüvə mərkəzi olub.

Bundan əlavə, İran daha əvvəl İsrail və Qərb ölkələrini Rafael Grossinin ətrafını və MAQATE-nin təftiş qruplarını kəşfiyyat agentləri ilə doldurmağa günahlandırmışdı. İndi məlum olur ki, İran Grossinin şəxsi cihazlarına çıxış əldə edib. Yeri gəlmişkən, o, hazırda BMT-nin baş katibi postu uğrunda mübarizə aparır. Bunlar yüksək vəzifəli məmurun kobud səhlənkarlığının bariz əlamətləridir. İsrailin Dimonadakı nüvə obyektinin MAQATE-nin imkanlarından kənarında olduğunu başa düşmək vacibdir. İsrail İrandan maksimum şəffaflıq tələb etməsinə baxmayaraq, Nüvə Silahlarının Yayılması Müqaviləsinə imzalamayıb, MAQATE ilə əməkdaşlıq etmir və xarici müşahidəçiləri Dimona obyektinə buraxmır. Yalnız bir dəfə, 2013-cü ildə Fukusima fəlakətindən sonra ictimai təzyiqlə İsrail beynəlxalq müşahidəçiləri Dimonada deyil, amerikalılar tərəfindən 1955-ci ildə inşa edilmiş köhnə Nahal Sorek reaktorunda öz nüvə obyektinə buraxdı. Və o zaman məsələ plutonium istehsalı üçün sentrifuqların axtarışı deyil, ümumilikdə ekoloji təhlükəsizliyin yoxlanılması idi. Dimonada silah dərəcəli plutonium istehsal edilməsi açıq sirdir, lakin İsrailin çoxdankı ənənəsinə görə, bu ölkədə heç kim nəyişə təsdiq və ya təkzib etmir; sualları sualla cavablandırılır.

Əslində, İranın Dimona obyektinə sızmasının siyasi məqsədi məhz İsrailin sənaye miqyasında silah kimi plutonium istehsal etmək qabiliyyətini açıq şəkildə nümayiş etdirməkdir. Bu, təkcə İsrail əks-kəşfiyyatının reputasiyasına deyil, bütövlükdə ölkəyə ciddi zərərdir.

Bununla belə, Təl-Əvivin sadəcə olaraq səssiz qalacağını və ya Dimona sentrifuqları ilə bağlı suallara cavab olaraq bir daha dünyaya antisemitizm və Holokost haqqında mühazirə oxuyacağını proqnozlaşdırmaq asandır. Beləliklə, İran hələlik İsrail torpaqlarında həyata keçirdiyi ilk belə uğurlu kəşfiyyat əməliyyatından əldə edəcəyi təbliğat effektinə diqqət yetirməli olacaq. Əks təqdirdə, bütün cəhdlər boş çıxıb bilər.

Tərcümə - Elçin Bayramlı

Müasir cəmiyyət sürətlə dəyişir və bu dəyişiklik yalnız texnologiya və iqtisadiyyatla məhdudlaşmır. İnsanların gündəlik həyatına, düşüncə tərzinə və emosional dünyasına dərin təsir edir. Xüsusilə gənc nəsillər, həm sosial, həm də professional sahələrdə "hər şeyə çatmalıyam" mədəniyyətinin ağır yükünü daşıyır. Bu mədəniyyət insanı yalnız fiziki fəaliyyətlə deyil, həm də emosional və sosial performansla ölçülməyə vadar edir. Hər bir sosial status, hər bir uğur, hər bir paylaşılan şəkil bir növ "qiymətləndirmə sistemi" rolunu oynayır və nəticədə gənclər özlərini daim müqayisə etmək məcburiyyətində qalır.

Sosial media bu təzyiği gücləndirən əsas amillərdən biridir. Instagram, TikTok və digər platformalarda insanların ideal həyat görüntülərini izləmək, müvəffəqiyyətlərini və xoşbəxtliklərini görmək gənclərdə daxili narahatlıq yaradır. Onlar öz həyatlarını bu standartlarla müqayisə edir, uğur və sosial qəbul qazanmaq üçün özlərini daim məhdudlaşdırır. Nəticədə, fərd yalnız sosial media üçün deyil, həm də real həyatda davamlı performans göstərməyə çalışır, bu isə emosional yanma və yorğunluğa səbəb olur.

Bundan əlavə, sürətli informasiya axını və texnologiyanın hər an əlçatan olması insan beynində fasiləsiz həyəcan yaradır. "Always-on" mədəniyyəti, yeni hər an işləməyə və cavab verməyə hazır olmaq, gənclərin dincəlmək və yenilənmək imkanlarını azaldır. Bu, onların həm fiziki, həm də ruhi sağlamlığına təsir edir. Müasir psixoloqlar bildirir ki, belə davamlı təzyiqlik depressiya, anksiyete, diqqət pozuntuları və emosional tükənmə hallarının artmasına səbəb olur. İnsanlar bir tərəfdən sosial mediada ideal görüntüləri izləyir, digər tərəfdən öz həyatlarını bu standartlarla müqayisə etməyə məcbur olurlar ki, bu da dərin bir psixoloji yorğunluq yaradır (Twenge, 2019).

Yorğun nəsillər həm də cəmiyyətin struktur dəyişiklikləri və iqtisadi çətinliklər fonunda formalaşır. İş yerlərində yüksək məhsuldarlıq gözləntiləri, qeyri-müəyyən əmək bazarı, davamlı təhsil xərcləri və həyat standartlarını qorumağa yönəlmiş sosial təzyiqlər gənclərin stresini artırır. Bu, yalnız fərdi problem deyil, həm də cəmiyyətin sosial davamlılığı və iqtisadi dayanıqlılığı üçün çağırışdır. Gənclər özlərini həm şəxsi, həm də kollektiv səviyyədə yorğun hiss edirlər, bu isə uzun müddətdə yaradıcılıq potensialının azalmasına və sosial əlaqələrin zəifləməsinə gətirib çıxarır.

Beləliklə, "Yorğun nəsillər" anlayışı tək psixoloji yorğunluq ifadə etmir, sosial, iqtisadi və texnoloji faktorların birləşdiyi, gənclərin həyatına kompleks təsir göstərən bir fenomen kimi çıxış edir. Bu fenomeni anlamaq və onunla başa çıxmaq üçün yalnız fərdi səviyyədə deyil, həm də cəmiyyət səviyyəsində səbəbləri, nəticələri və mümkün çıxış yollarını araşdırmaq vacibdir. Bu müqayisə yalnız sosial media ilə məhdudlaşmır. Məktəb, universitet və iş mühiti də gəncləri davamlı qiymətləndirmə prosesinə daxil edir. Qiymətlər, sertifikatlar, layihələr və peşəkar uğurlar bir növ "ölçü vahidi" rolunu oynayır. Nəticədə, fərdlər öz daxili motivasiyalarını itirir və uğuru yalnız başqaları ilə müqayisə kontekstində qiymətləndirməyə başlayırlar. Bu isə həm psixoloji, həm də sosial yorğunluğa gətirib çıxarır (Twenge, 2019).

Psixoloqlar bildirirlər ki, müqayisə mədəniyyəti insanın özünü dəyərləndirmə qabiliyyətini zəiflədir. İnsanlar yalnız başqalarının baxışına görə dəyərləndiklərini hiss edirlər, öz istəkləri və maraqları ikinci plana keçmiş olur. Sosial təzyiqlik həm də sosial əlaqələrdə əks olunur. Dostluq və münasibətlər, uğur və status kimi ölçülür, səmimiyyət isə arxa planda qalır. Bu vəziyyət emosional yorğunluq dərinləşdirir, çünki fərd daim başqalarının gözündə necə göründüyünü düşünməli olur. Nəsillərarası müqayisə də bu təzyiği gücləndirir. Müasir gənclər valideynlərinin və böyüklərin uğur standartları ilə üzleşir, amma eyni zamanda öz dövrlərinin sürətli dəyişikliklərinə uyğunlaşmalı olurlar. Bu, həm daxili konfliktlərə, həm də sosial təzyiqlin artmasına səbəb olur. İnsanlar özlərini yalnız kifayət qədər uğurlu və məhsuldar hiss etmədikdə narazı və yorğun olurlar.

Hər şeyə çatmalıyam təzyiqli

Sürət və təzyiqli altında gənclik

Bundan əlavə, iqtisadi və texnoloji faktorlar müqayisə mədəniyyətini daha da gücləndirir. İş bazarında rəqabət, təhsil xərcləri, sosial medianın daim yenilənən standartları gənclərin emosional yükünü artırır. İnsanlar həm real həyatda, həm də virtual məkanda daimi "təzyiqli altında" qalırlar. Belə bir mühitdə yorğunluq, stress və psixoloji gərginlik qaçılmaz olur. Beləliklə, sosial təzyiqlik və müqayisə mədəniyyəti yalnız fərdi psixologiyaya deyil, həm də cəmiyyətin strukturunu dəyişdirir. Gənclərin bu davamlı müqayisə və performans təzyiqli altında yaşaması onların həm fiziki, həm də ruhi sağlamlığına təsir edir və nəticədə "Yorğun nəsillər" fenomeninin əsas səbəblərindən birinə çevrilir.

"Yorğun nəsillər" anlayışının ən açıq təzahürü psixoloji yorğunluqdur. Gənclər yalnız fiziki fəaliyyətlə deyil, həm də davamlı emosional və intellektual təzyiqli altında yaşayırlar. Sosial media, iş və təhsil mühiti, ailə və sosial gözləntilər fərdlərin psixoloji sərhədlərini daim sınayırlar. Bu təzyiqlik nəticəsində anksiyete, depressiya, emosional yanma və diqqət pozuntuları kimi problemlər getdikcə yayılır. Dünya Səhiyyə Təşkilatının (WHO, 2022) hesabatına görə, 18-29 yaş arası gənclərdə psixoloji stres və emosional tükənmə halları son on ildə əhəmiyyətli dərəcədə artıb.

Müasir gənclərin qarşılaşdığı stres, ənənəvi yorğunluq anlayışından fərqlidir. Fərd yalnız fiziki yorğunluq yaşamır; o, həm də psixoloji "performans yorğunluğu" hiss edir. İnsanlar daim uğur, müvəffəqiyyət və sosial qəbul üçün özlərini qiymətləndirirlər, başqalarının gözündə "ideal" görünməyə çalışırlar. Bu isə beynin stress sistemini aktiv saxlayır, uzun müddətli olaraq kortizol səviyyəsini yüksəldir və nəticədə həm ruhi, həm də fiziki sağlamlıq üçün risk yaradır.

Emosional yanma (burnout) xüsusilə iş və təhsil həyatında özünü göstərir. Gənclər davamlı yüksək məhsuldarlıq gözləntiləri ilə üzleşir, həm akademik, həm də peşəkar sahədə "daha çox" əldə etməyə çalışırlar. Bu vəziyyət onların daxili motivasiyasını zəiflədir və həyat keyfiyyətini aşağı salır. Psixoloqlar bildirirlər ki, emosional tükənmə yalnız fərdin performansına təsir etmir, həm də sosial münasibətlərinə və şəxsi həyatı ilə bağlı qərarlarına ciddi təsir göstərir (Maslach & Leiter, 2016).

Bütün bu faktorlar birləşərək gənclərin həm fiziki, həm də ruhi sağlamlığına təhdid edir. Psixoloji yorğunluq, depressiya və daxili narahatlıq hallarının artması yalnız fərdi problem deyil, cəmiyyətin gələcək potensialını da zəiflədir. Yaradıcılıq qabiliyyəti, iş performansı, sosial əlaqələr və həyat keyfiyyəti bu vəziyyətdən birbaşa təsirlənir. Beləliklə, psixoloji yorğunluq "Yorğun nəsillər" fenomeninin mərkəzində daya-

nır və onun dərin təhlili həm fərdi, həm də kollektiv səviyyədə zəruridir.

"Yorğun nəsillər" anlayışının yalnız fərdi psixoloji aspektlərlə məhdudlaşmadığını görmək vacibdir. Bu fenomen həm də cəmiyyətin sosial və iqtisadi strukturlarına dərin təsir göstərir. Müasir dünyada gənclər yalnız öz istəklərinə və qabiliyyətlərinə uyğun deyil, həm də iqtisadi və sosial sistemin qoyduğu təzyiqlərə uyğun yaşamağa məcburdurlar. Əmək bazarının yüksək rəqabəti, qeyri-müəyyən gələcək perspektivləri və davamlı performans gözləntiləri gənclərin emosional və fiziki yükünü artırır. İqtisadi baxımdan, gənclər artan həyat xərcləri, yüksək təhsil və mənzil qiymətləri ilə üzleşirlər. Gənclərin iş bazarında müvəffəqiyyət qazanmaq üçün uzun iş saatları, əlavə kurslar və davamlı peşəkar inkişaf proqramlarına qatılması lazım gəlir. Bu isə onların şəxsi həyatına, ailə və sosial münasibətlərinə vaxt ayırmasına mane olur. Nəticədə, iqtisadi təzyiqlər yalnız maliyyə çətinlikləri yaratmır, həm də psixoloji və sosial yorğunluq dərinləşdirir.

Cəmiyyətin sosial strukturu da yorğun nəsillər fenomenini gücləndirir. Əmək, təhsil və sosial status ölçüləri fərdlərin özünü dəyərləndirmə prosesini daim kənardan qiymətləndirməyə məcbur edir. İnsanlar yalnız başqalarının gözündə uğurlu və məhsuldar görünməyə çalışırlar, səmimiyyət və şəxsi məmnuniyyət isə ikinci plana keçmiş olur. Bu, həm sosial əlaqələrdə təzyiqlik yaradır, həm də gənclərin fərdi potensialını əngəlləyir. Yorğun nəsillər həmçinin istehlak mədəniyyətinin təsiri altında formalaşır. Müasir cəmiyyət gəncləri yalnız işləməyə deyil, həm də daim "daha çox" istehlak etməyə təşviq edir. Reklamlar, sosial media və populyar mədəniyyət onları müasir həyat standartlarına uyğun olmağa məcbur edir. Bu vəziyyət gənclərin həm maliyyə, həm də emosional resurslarını daha da məhdudlaşdırır. İnsanlar yalnız yaşamaq üçün deyil, həm də cəmiyyətin qoyduğu standartlara uyğun olmaq üçün yorğunluq yaşayırlar.

Bütün bunlar göstərir ki, "Yorğun nəsillər" yalnız fərdin problemi deyil, cəmiyyətin və iqtisadi sistemin yaratdığı kompleks bir fenomendir. Gənclərin davamlı təzyiqli altında olması həm sosial davamlılığı, həm də iqtisadi dayanıqlılığı zəiflədir. Yaradıcı potensialın azalması, iş performansının düşməsi və sosial əlaqələrin zəifləməsi uzun müddətdə həm fərdlərə, həm də cəmiyyətə mənfi təsir göstərir. Beləliklə, cəmiyyət və iqtisadiyyat baxımından yorğun nəsillər fenomeni, gənclərin yalnız psixoloji deyil, həm də sosial və iqtisadi şərtlərlə sıx bağlı olduğunu göstərir. Bu vəziyyəti anlamaq və həll yolları tapmaq üçün həm fərdi, həm də kollektiv səviyyədə struktur dəyişiklikləri və dəstək mexa-

nizmləri zəruridir.

"Yorğun nəsillər" fenomeni yalnız tənqid və təhlillərlə bitmir eyni zamanda fərdlər və cəmiyyət üçün mümkün çıxış yollarını da göstərir. İlk növbədə, fərdi səviyyədə psixoloji və emosional balansın qorunması vacibdir. Gənclər stress və yorğunluqla mübarizə üçün müxtəlif üsullardan istifadə edə bilərlər. Bunlara nəfəs və meditasiya texnikaları, idman fəaliyyətləri, hobbilərə vaxt ayırmaq və sosial əlaqələri gücləndirmək daxildir. Bu üsullar yalnız stressi azaltmır, həm də fərdin daxili motivasiyasını və yaradıcılıq potensialını artırır (Maslach & Leiter, 2016). Texnologiya və sosial mediadan balanslı istifadə də vacib strategiyalardan biridir. Gənclər daim onlayn olma təzyiqlərindən uzaqlaşmaq üçün müəyyən vaxt aralıqları təyin edə, xəbər və sosial media axınına məhdudlaşdırıla bilərlər. Bu, həm emosional yorğunluğu azaldır, həm də fərdi məhsuldarlığı artırır. "Digital detox" konsepsiyası hazırda bir çox ölkədə psixoloji sağlamlıq proqramlarının tərkib hissəsi kimi tətbiq olunur və nəticələri göstərir ki, gənclərin emosional sabilliyi əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşır (OECD, 2023).

Kollektiv səviyyədə isə cəmiyyət və iş mühiti struktur dəyişikliklərinə ehtiyac duyur. İş yerlərində elastik iş saatları, məsafədən iş imkanı, təhsil və sosial dəstək proqramlarının təşkilatçıların stresini azaltmağa kömək edə bilərlər. Məktəblərdə və universitetlərdə isə psixoloji dəstək mərkəzlərinin yaradılması, tələbələrə emosional sağlamlığını qorumağa yönəlmiş proqramların tətbiqi böyük əhəmiyyət daşıyır. Bu, yalnız fərdlərin deyil, həm də cəmiyyətin yaradıcılıq və məhsuldarlıq potensialının qorunmasını təmin edir.

Mədəniyyət və sosial normaların dəyişməsi də uzunmüddətli strategiyalardan biridir. Uğur və məhsuldarlıq anlayışının yenidən qiymətləndirilməsi, şəxsi məmnuniyyət və səmimiyyətin sosial dəyərlər arasında önə çıxarılması gənclərin emosional yükünü yüngülləşdirə bilər. Sosial medianın təsirinə azaltılması və real həyat təcrübələrinin qiymətləndirilməsi gənclərin özünü müqayisə etmə verdişini azaltmaq üçün əhəmiyyətlidir. Nəticə olaraq, "Yorğun nəsillər" fenomeni ilə mübarizə yalnız fərdin özündə deyil, həm də cəmiyyətin strukturunda, sosial normalarında və iqtisadi sistemində dəyişikliklərlə mümkündür. Fərdi strategiyalar və kollektiv dəstək mexanizmləri birlikdə tətbiq olunduqda gənclər həm emosional, həm də sosial balansını qoruyaraq daha sağlam və məhsuldar həyat yaşaya bilərlər. Bu, yalnız fərdlərin deyil, eyni zamanda cəmiyyətin gələcəyi üçün də vacibdir.

Nigar Şahverdiyeva

Tələbələrə aylıq xərcləri həm ölkəyə, həm şəhərə, həm tələbənin yaşayış tərzinə və təhsil statusuna görə çox dəyişir. Tələbələrlik dövründə xərclərin planlaşdırılması ali təhsilin əlçatanlığına və uğuruna birbaşa təsir edir: kirayə, qida, nəqliyyat, dərslər materialları və tibbi sığorta kimi məqamlar təhsil davamlılığını və psixoloji rifahı müəyyənləşdirir. Pandemiya sonrası və inflyasiya şəraitində tələbə xərcləri bir çox ölkədə artıb. Buna görə də real məlumatlarla büdcə hazırlamaq vacibdir. SİA mövzu ilə bağlı araşdırma aparıb.

Dünyada ümumi vəziyyət

Beynəlxalq müqayisələr göstərir ki, tələbələrə aylıq xərcləri ölkəyə və yaşadığı şəhərə görə geniş diapazonda - ayda bir neçə yüz dollardan (ucuz şəhərlər) 1,000-2,500 USD və daha çox (Nyu-York, London, San Francisco tipli şəhərlər) qədər dəyişir. Bu fərqlər əsasən kirayə və qida xərclərindən qaynaqlanır.

Avropa və OECD hesabatları tələbə xərclərini "yaşayış/xidmətlər + təhsil xərcləri" üzrə göstərir. Avropada orta aylıq xərclər ölkədən asılı olaraq 500-1,200 EUR aralığında

Bir tələbənin aylıq xərci nə qədərdir?

120-300 AZN (?70-175 USD)
 Yemək (alış-veriş + ara sıra çölə): 150-250 AZN (?90-150 USD)
 Nəqliyyat: 20-50 AZN (?12-30 USD)
 Kommunal xidmətlər + internet (paylaşılanda): 30-70 AZN (?18-40 USD)
 Dərs materialları / kopyalama / kurslar: 20-60 AZN (?12-35 USD)
 Telefon / sim kart / əyləncə / digər: 50-120 AZN (?30-70 USD)
 Toplam (kirayə paylaşılan yataqxana səviyyəsində): təxminən 390-850 AZN / ay (?230-500 USD). Əgər fərdi 1 otaqlı mənzil götürsəniz, xərclər 700-1,500+ AZN/ay ola bilər.

Nə üçün göstəricilər fərqlənir?

Kirayə daxil/çıxılmasına görə - bezi mən-

olur, lakin London, Paris, Münhen kimi şəhərlərdə bu daha yüksəkdir.

Seçilmiş ölkə nümunələri (təxmini aylıq xərclər)

Birləşmiş Krallıq (məsələn, London): London üçün 2024-25 göstəriciləri tələbə xərclərinin (kirayə daxil) ildə 11,000-16,000 GBP aralığında olduğunu göstərir - ayda təxminən 900-1,800 GBP (şəhər və məxsusi vəziyyətə görə). Universitet mənbələri və məqalələr kirayənin əsas xərc olduğunu vurğulayır.

ABŞ: şəhərə görə böyük fərq; bir çox mənbəyə görə beynəlxalq tələbələrə aylıq yaşayış xərcləri ~700-2,500 USD arasında dəyişir. Kirayə, sığorta və nəqliyyat əsas hissəni təşkil edir.

Almaniya: bir sıra hesablamalara görə orta aylıq yaşayış xərci ~800-900 EUR səviyyəsindədir (bəzi şəhərlərdə daha az - 600-700 EUR; Münhendə və Berlin kimi yerlərdə daha çox). Alman tələbələrə kirayə payı büdcədə böyük hissə tutur.

Avstraliya: OECD və xəbər mənbələri göstərir ki, şəhərə görə xərclər dəyişir; ümumi aylıq xərclər 1,000+ AUD adətən realdır.

Azərbaycana fokus - nə qədər xərclənir?

Mənbələr fərqli metodologiyalardan (kirayəni daxil etmək və ya ayrı göstərmək, şəhər-şəhər fərq) istifadə etdiyindən göstəricilər aralığında verilir. Bakı ən bahalı, rayon şəhərləri isə daha ucuzdur.

Ümumi qiymət aralığı (müxtəlif mənbələrə görə):

Təxmini aylıq xərclər (kirayə xaric) - 400-970 USD arası mənbələr var; manatla isə bundan asılı olaraq ~400-1,000+ AZN diapazonu qeyd olunur. Bu fərqlər ölçülən kateqoriyaların (yemək, nəqliyyat, əyləncə, dərslər materialı) və mənbənin yenilənmə tarixinə görədir.

Kirayə (Bakı): 1 otaqlı mərkəzə yaxın mənzil üçün kirayələr şəhər mərkəzində 300-800+ USD aralığında (və ya manatla bu-

nun qarşılığı) dəyişə bilər; tələbə yataqxanaları və paylaşılan mənzillər daha ucuz olur. Digər şəhərlərdə 1 otaqlı mənzillər xeyli ucuzlaşır.

Azərbaycanda (Bakı) nümunəvi aylıq tələbə büdcəsi - təxmini (AZN və USD)

Kirayə (paylaşılan otaq / yataqxana):

bələr kirayəni ayrıca göstərir.

Şəhər fərqi - Bakı vs. regionlar.

Tələbə tipləri - beynəlxalq tələbələrə xərcləri (gözlənilən və sığorta) və yerli tələbələr fərqli olur.

Mənbənin yenilənmə vaxtı - inflyasiya və valyuta dəyişiklikləri nəticəyə təsir edir (2024-2025 dövründə bir sıra ölkələrdə xərclər artıb).

Praktiki tövsiyələr (Azərbaycandakı tələbələr üçün)

Kirayəni şəhər mərkəzindən kənar və ya paylaşılan mənzildə axtarın - ən böyük qənaət buradan gəlir.

Universitet yataqxanalarını və rəsmi tələbə qruplarını (Facebook/Telegram) yoxlayın - tez-tez daha sərfəli olur.

Aylıq büdcə cədvəli aparın: sabit xərclər (kirayə, kommunal) + dəyişən xərclər (qida, nəqliyyat) kimi bölün.

Tələbə kartları, kampus yerlərində yemək imtiyazları və endirimlərdən istifadə edin. Dünyada tələbə aylıq xərcləri geniş diapazondadır: bir neçə yüz USD-dən 1,000-2,500+ USD-ə qədər. OECD/Eurostudent hesabatları və şəhər-əsaslı mənbələr bunu təsdiqləyir.

Azərbaycanda - xüsusilə Bakıda - tələbələrə aylıq xərcləri mənbəyə görə fərqlənir; ümumi praktik diapazon (kirayə paylaşılan halda) təxminən 400-850 AZN/ay kimi göstərilir, daha müstəqil yaşamda isə daha yüksək ola bilər.

Ayşən Vəli

Fransa vətəndaş müharibəsinə sürüklənir

Fransa tarixinin ən təlatümlü dövrünü yaşayır. Hər an ölkə daxilində vətəndaş itaətsizliyi, kütləvi etirazlar, qarşıdurmalar yaşana bilər. Bunun da səbəbi ölkə prezidenti E.Makronun səhv, yanlış siyasət yürütməsidir. Artıq hökumətdə payız gəlməmiş saralan yarpaqlar kimi istefa dalğası ardıcıl xarakter alıb. Son 9 ay ərzində 5-ci dəfədir ki, baş nazir dəyişikliyi yaranır. Sebastyan Lekornundan əvvəl baş nazir olmuş Mişel Barnierin cəmi 3 ay baş nazir kreslosunda oturma bildi. Onun səhv iqtisadi siyasətindən təngə gələn əhali küçələrə çıxaraq E.Makronun istefasını tələb etdilər. Makron vəziyyətin ağırlığını və idarəolunmaz duruma düşdüyünü anlayaraq Sebastyan Lekornu qurban verməli oldu. Fransızlar baş nazirin istefasından sonra bir qədər sakitləşsələr də, hazırda yeni alovlanma və ölkədə qarşıdurma ab-havası hiss olunur. Əhali küçələrə çıxaraq yenidən hakimiyyəti sərbəst təhqir edirlər. Vəziyyət o dərəcədə idarəolunmaz duruma düşüb ki, ölkədə vətəndaş müharibəsi yaranma bilər. Bu dəfə də E.Makron vəziyyəti öz xeyrinə dəyişmək və hakimiyyətinin ömrünü uzatmaq üçün bir ay öncə böyük coşqu ilə baş nazir təyin etdiyi Sebastyan Lekornunun istefaya getməsinə çağırış edib və istəyinə nail olub. Artıq Fransa baş naziri Sebastyan Lekorn istefa verib. Lakin əhalini bu istefa qane etmir. Müxalifət və fransızların böyük əksəriyyəti E.Makronun da istefa verməsini tələb edirlər. "Vətənpərvərlər" Partiyasının lideri Florian Filippot açıqlamasında prezident Emmanuel Makronu istefaya çağıraraq: "Lekornu yenidən istefa verib! İndi isə növbə Makronadır!"

Nazirlərin istefası Makronun siyasətinin iflasıdır

Baş nazirin istefası yeni kabinetin oktyabrın 5-də elan edilməsindən sonra müxalifət qüvvələrinin güclü tənqidlərindən sonra

baş verib. Makron isə bir aydan az müddətdə vəzifədə qalan Lekornunun istefasını qəbul edib. Baş nazirin istefasından az sonra ölkənin iqtisadiyyat və daxili işlər nazirləri də istefa verdiklərini bəyan ediblər. Fransanın silahlı qüvvələr üzrə naziri Bruno Le Mer də istefa verdiyini açıqlayıb. O, bu barədə "X" sosial şəbəkəsində məlumat yayıb. Bruno Le Mer, hökumətə qoşulmağın yalnız ağır geosiyasi vəziyyət qarşısında məqsədinin Fransaya və fransız xalqına xidmət etmək olduğunu bildirib. Le Mer verdiyi qərarın bəziləri tərəfindən anlaşılmaqla qarşılandığını, yanlış və qeyri-mütənasib reaksiyalara səbəb olduğunu qeyd edərək heç bir fərdi vəziyyətin ölkənin və qurumların normal fəaliyyətinə mane olmamalı olduğunu vurğulayıb. "Bu şəraitdə mən hökuməti dərhal tərk etmək və Silahlı Qüvvələr naziri vəzifəmi baş nazirə təhvil vermək istəyim barədə respublika prezidentinə məlumat verdim. Respublika prezidenti istefamı qəbul etdi. Ümid edirəm ki, bu qərar Fransaya lazım olan yeni hökumətin formalaşdırılması ilə bağlı müzakirələri bərpa etməyə imkan verəcək", - deyir o yazıb.

Makron Fransanı məhv sürükləyir

Fransa yeni fəakətlərlə üzləşəcəyi təqdirdə müstəmləkə altında saxladığı ərazilərdə müstəqillik mübarizəsini daha da güclənəcək. Daha doğrusu, artıq Fransa Polineziyası, Yeni Kaledoniya, Madaqaskar və digər ərazilərdə əhali küçələrə çıxaraq müstəqillik uğrunda mübarizənin yeni mərhələsinə başladılarını bəyan ediblər. Nəzərə almaq lazımdır ki, 1960-cı ildə Madaqaskar müstəqillik əldə etdiyi zaman Fransa arxipelaqı özünün xarici ərazilərinə çevirməyi təmin etdi. BMT və digər beynəlxalq təşkilatlara, ayrı-

ayrı ölkələr buna kəskin etirazlarını bildirsələr də, Fransa öz iddialarından geri çəkilmədi. Epars adaları isə 1960-cı ildə Madaqaskarın müstəqilliyi ərəfəsində Fransa tərəfindən ələ keçirilib. Bakıda keçirilən 14 ölkədən, eləcə də Fransanın müstəmləkə altında saxladığı dənizəşırı ərazilərdən olan nümayəndələrin iştirak etdiyi "Neokolonializm: İnsan Hüquqlarının Pozulması və Ədalətsizlik" mövzusunda konfransda müstəmləkə altında əzilən xalqların nümayəndələri Fransanı müstəmləkəçiliyə son qoyulmasına çağırışı etdilər. Qvadelupanın Azadlığı Uğrunda Xalq İttifaqının nümayəndəsi Jan Jakob Bisep beynəlxalq konfransda çıxışı zamanı bildirdi ki, dörd əsrdir ki, biz Fransanın təzyiqi altında yaşayırıq: "Ölkəmiz Fransanın müstəmləkəçiliyi dövründən bəri öz haqları uğrunda mübarizə aparır. Fransızlar bizim ərazilərdə işləyir, yerli əhali isə işsizdir.

Azadlığımız üçün mitinqlər təşkil edirik ki, səsimiz eşidilsin, amma buna görə həbsə atılırıq. Biz Fransa müstəmləkəçiliyi ilə mübarizəmizi davam etdiririk. Bu ölkənin ədalətsizliyindən çox əziyyət çəkirik". Böyük Britaniyanın "CAGE" müstəqil insan haqları

Hamasa qarşı mübarizəyə başlamağı təklif edib. Hansı formada? Təsdiq olunur ki, Fransa Livan vasitəsi ilə HAMAS-a maliyyə və hərbi silah-sursatla yardımlar göstərir. Bu baxımdan müharibə dayanmır və hər gün İsrailin atdığı raketlərin zərbəsindən onlarla dinc fəaləstinli öldürülür. Makronun və ümmilikdə Qərbin tərəfləri İsrail-Hamas müharibəsini dayandırmağa çağırmaq əvəzinə müharibənin davam etdirilməsinə dəstək verməsi, Makronun hətta beynəlxalq koalisiya şəklində müharibənin miqyasının daha da genişləndirməyi təklif etməsi bir daha göstərir ki, Qərb sülhdə maraqlı deyil. Bu, Fransanın xarici siyasətinin nə qədər aqressiv və ağılsız olduğunu yenidən sübut edir - ərazisində milyonlarla müsəlman yaşayan Fransa İsrail və Fələstinə sülh üçün vasitəçilik təklif etmək əvəzinə, müharibə təklif edir

Son illərin hadisələri təsdiq edir ki, Fransa dünyada sabitliyin pozulmasında, müha-

təşkilatının icraçı direktoru Məhəmməd Rəbbani isə konfransda çıxışında bildirdi ki, Fransa müsəlmanların uşaqlarını kriminallaşdırır: "Fransada etirazların strateji olaraq yatırılması trayektoriyası əks olunub. Burada hazırkı irqçilik və islamofobiya siyasətinə qarşı tənqidləri susdurmağa çalışırlar. Müsəlmanların üzərinə müxtəlif cinayətləri atırlar. Onların özünüifadə hüququ tapdalanır, qızların məktəblərdə müsəlman geyimləri geyinməsi qadağan olunur".

Konfrans iştirakçısı Yeni Kaledoniyanın Sosialist və milli KANAK azadlığı cəbhəsinin BMT-dəki nümayəndəsi Xanim Maqalie Tinqal çıxışında Yeni Kaledoniya xalqı adından Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə bəyanatına görə təşəkkür edib: "Bu, çox güclü və çox doğru bəyanat idi. Fransa çox ikiüzlüdür. Azərbaycan Prezidentinə bizim vəziyyətimizlə bağlı bəyanatına görə təşəkkür edirik. Biz bu gün Yeni Kaledoniyada çox böyük problemlərlə üzləşirik. Yeni Kaledoniyanın müstəqilliyi ilə bağlı 2021-ci ilin 12 dekabrında keçirilmiş referendum pandemiyə dövründə təsadüf etdi. Ona görə də biz bunun təxirə salınmasını istədik. Lakin Fransa referendumu saxladı, nəticədə Yeni Kaledoniya əhalisinin 57 faizi referenduma iştirak edə bilmədi. Fransanın bu referendumu saxlaması ikiüzlülükdür. Biz öz hüquqlarımız uğrunda mübarizə aparacağıq. Ona görə də bu məsələni Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsində qaldıracağıq".

Fransa terroru dəstəkləyən dövlətə çevrilib

Araşdırmalarla sübuta yetirilir ki, Fransa müstəmləkə siyasəti aparmaqla yanaşı, həm də terrora açıq dəstək göstərir. Makron vaxtilə "İslam dövləti" terror təşkilatına qarşı yaradılmış beynəlxalq koalisiya çərçivəsində

ribələrin, münafişlərin yaranmasında maraqlı dövlətdir. Bəzən qızıqdırıcı mövqe tutmaqla dövlətlər arasında münafişlərin yaranmasına cəhdlər göstərir. Müharibələrin sayı çox olarsa Fransa gərəksiz və keyfiyyətsiz silah-sursatını müharibə aparıcı dövlətlərə satmaq imkanı qazanmış olacaq. Düşüncə yoxdur ki, həmin silahlar minlərlə insanın itkinsinə yol açır, yüzlərlə yaşayış məskəni dağıdılıb, viran edilməsinə səbəb olur. Bu gün Fransa dünyada silah ixracatçılarının ilk beşliyindədir. Raket silahı 23 faiz, radioelektronika 22 faiz və aviasiya texnikası 21 faiz təşkil edir. Ölkənin silah istehsal edən şirkətləri dünyanın 130 ölkəsinə silah satışıni həyat keçirirlər. Əsas silah alıcıları Səudiyyə Ərəbistanı, Misir, Hindistan, BƏƏ və Qətərdir. Fransa "bacı"sı hesab etdiyi Ermənistan da silah satışıni həyat keçirir. Bununla bağlı razılıq Ermənistanın müdafiə naziri Suren Papikyanın Parisə səfəri zamanı əldə olunub. İlk öncə Ermənistan 50 zirehli texnika, daha sonra "Minstrel" hava hücumundan müdafiə raketləri gətiriləcək. Fransa hərbi attaşesi Fransanın öldürücü silahlarının Ermənistan tedarükünə nəzarət edəcək. Artıq Fransanın İrəvandanakı səfirliyində hərbi missiya yaradılıb, attaşe təyin edilib.

Ümumiyyətlə faktlar təsdiq edir ki, Fransanın Ermənistan hərbi dəstəyi hər zaman olub. 44 günlük Vətən Müharibəsində Fransa müxtəlif vasitələrlə Ermənistanı silahlarla təchiz etmişdir. Bu gün Fransada baş verən acınacaqlı hadisələr, xüsusilə də vətəndaşların küçələrə çıxaraq Makronun istefasını tələb etməsi onu göstərir ki, Fransanın gələcəyi yoxdur. Proseslər bu vəziyyətdə davam edəcəyi təqdirdə, Fransa müstəmləkə altında saxladığı ərazilərdən məhrum olmaqla yanaşı, öz mövcudluğunu da itirə bilər. Yeni ölkənin bir neçə yerə parçalanması qaçılmaz görünür. Bu isə E.Makronun nasizm üsulidarəsinə uyğun siyasətinin ağır, həm də acı nəticəsidir.

İLHAM ƏLİYEV

Toy əsrlərdən bəri xalqımızın böyük dəyər verdiyi, təntənəli şəkildə qeyd etdiyi mərasim olub. Bunun müəyyən səbəbləri var. O səbəblərdən birincisi xalqımızın möhtəşəm ailə dəyərlərinin olmasıdır. Bu dəyərlər əsrlərin süzgəcindən süzülərək formalaşmış. Formalaşdıqca da müqəddəsləşib. Biz ailəni hər zaman müqəddəs hesab etmişik. Ailənin qurulması həyatımızın unudulmaz anı olub. Valideynlər hər zaman övlad toyu görməyi arzulayıb, bu toyu taleyin ən gözəl bəxşişi hesab ediblər.

Nikaha daxil olmağı, ailə qurmağı xalqımız vacib bir əməl kimi qəbul edib. Və bu, bütün ailələrdə təlqin olunub. O dərəcəyə çatdırılıb ki, mərhələli şəkildə həyata keçirilən, vaxtı çatanda vacib sayılan məsələlərdən biri olub. Xalqın folklorunda, yazılı və şifahi ədəbiyyatında ailə dəyərlərini özündə əks etdirən çoxsaylı məqamlar vardır. Bu dəyərlər isə toydan başlayır. Belə isə toylarımız barədə danışaq, görək nələri unutmuşuq, nələri yaşadıq...

Elçilik

Bugündən dünənə baxarkən toy adətlərinin bir çoxunun ixtisara salındığını, digərlərinin isə formasının dəyişdirildiyinin şahidi ola bilərik. Bunlar barədə söhbət edəcəyik. Hələlik toyaqədərki mərhələnin birincisindən

danışaq. O mərhələ ki, hələ də yaşadılır. Bu, elçilikdir.

Deməli, oğlan və qız bir-birini sevir, vaxtı çatanda oğlan bu barədə anası ilə söhbət edir. Ana da bu barədə ataya danışır. Eyni zamanda qız da öz anasına ürəyini açır. Filankəslə ailə qurmaq istədiyini bildirir. Hər iki ailə araşdırmalara başlayır. Araşdırma deyəndə ki, bir soruşurlar ki, görsünlər həmin ailə necə ailədir, onlarla bunların söz-söhbəti tutar, ya yox. Və yaxud da digər məsələlər var ki, onları öyrəndəndən sonra toy baş tuta da bilir, tutmaya da.

Məsələn, soruşmaq zamanı elə məsələlər ortaya çıxır ki, qız anası qızına "biz

onlarla qohum ola bilmərik, çəkil otur yerində", - deyir. Elə məsələlər olur ki, oğlan anası oğluna "biz o qarıya gedə bilmərik, ay bala, bu söhbəti bağla", - deyir. Yüzlərlə bu cür mənzərənin şahidi olmuşuq. Lakin bundan sonra qohumluq yarana da bilir, yaranmaya da. Bu da gənclərin ısrarına bağlı olur. Və burada böyük nəsihəti dinləmək məqamını xüsusi olaraq vurğulamaq lazımdır, ona görə ki, sonrakı peşmançılığın da dəfələrlə şahidi olmuşuq.

Ailələrin razılığı olmayanda bəzən qız evi tərk edir və sevdiyi oğlanla gedir. Buna qızqaçırma deyirlər. Onlardan nikaha daxil olanlar da, olmayanlar da olur ki, olmayanlar gələcəkdə problemlərlə üz-üzə qalırlar. Belə

Toy adətlərimiz: yaşadılan, yoxsa unudulan çoxdur?..

ailələrdən uğurlusu da, uğursuzu da olur.

Qayıdaq söhbətimizə. Deməli, soruşmaq müvəffəqiyyətlə bitəndən sonra ana yaxın qadın qohumları necə dəyərlər, başına yığır və qızgile tanışlığa gedir. Bu, həm də kiçik elçilik hesab olunur. Bu mərasimdə qız tərəfdən də yaxın qadın qohumları iştirak edir. Söhbət əsnasında tərəflər bir-birlərini tanıyır, yaxınlaşırlar. Tanışlıqdan sonra böyük elçiliyin vaxtı təyin olunur.

Bu isə toyaqədərki ikinci mərhələ hesab olunur. Böyük elçiliyə kişilər qadınlarla birlikdə gedirlər. Burada əsas məqam həm kişi, həm də qadınlar arasında ağsaqqal və ağbir-

çəklərin mütləq olmasıdır. Yeni adətlərimizə görə xeyir işin təməlini ağsaqqal və ağbirçəklər qoymalı, xeyir-duanı onlar verməlidir. Beləliklə, 8-10, bəzənsə bundan bir qədər də çox sayda adam yığılır, qız evinə elçiliyə gedir. Bu dəfə də ailələr bir-biri ilə tanış olur, söhbətləşir. Daha sonra isə ağsaqqal söhbəti açır, qızı el qaydasına görə ata-anasından istəyir.

Razılıq olanda oğlan evi şirin çay istəyir. Süfrəyə şirin çay gətirilir. Nəlbəkiyə oğlan evi tərəfindən şirinlik olaraq pul qoyulur.

Nişanqoyma mərasimi

Nişandan əvvəl bəzi regionlarda "bəlge" adı verilən mərasim də keçirilir. Yeni elçilik zamanı oğlanın anası qıza yaylıq və üzük verir. Buna "bəlge" deyirlər. "Bəlge", yəni "nişan etmək", "adlandırmaq" kimi anlama gəlir. Əvvəllər "bəlge"dən sonra toy yaxın vaxtda keçiriləcəkdir, nişan qoyulmurdu, yox, əgər bir il, il yarım sonra olacaqdırsa, nişan qoyulurdu.

Hazırda isə bu mərasim ailələrin imkanına görə öz aralarında razılığa şəkildə həyata keçirilir. Ailələr var ki, "bəlge" və yaxud evdə kiçik nişanqoyma ilə kifayətlənir. Ailələr də var ki, geniş nişan keçirir, hansı ki, iki

ay sonra toy olacaq.

Nişanı qız tərəfi ev şəraitində və yaxud şadlıq evində keçirir. Nişanqoyma mərasiminə oğlan evi xonçalarla gəlir. Bu xonçalarda gəlin üçün zinyət, geyim, bəzək əşyaları, şəkərbura, paxlava, badambura olmaqla, müxtəlif şirniyyatlar olur. Şirniyyatlardan mərasimdəki bütün qonaqlara paylanır. Mərasim iştirakçıları həmin şirniyyatları ev-övladlarına aparır və inanca görə bu nişan şirniyyatlarından dadmaq onlara da belə xoş günün qismət olması anlamına gəlir.

Nişanqoyma toyaqədərki ən maraqlı, şənlikli mərasimlərdən biridir. Nişanlanmaq iki gəncin həyatına yenilik gətirir, onları çıxdıqları yeni bir yolda birləşdirir. Nişan üzüyü iki gəncin bir-birinə məhəbbətinin tərənnumü kimi rəmzi mənə daşıyır. Həmin gündən qız oğlanın, oğlan qızın üzüyünü barmağında gəzdirməklə, artıq yeni bir həyata qədəm qoyduqlarını ətrafdakı insanlara bəyan edirlər.

Nikah

Ta qədimdən nikah günü evlərimizdə təntənəli şəkildə qeyd olunub. Bunun üçün analarımız süfrə açır, üzərinə min bir adda, ləzzətdə şirniyyatlar düzür, yeməklər hazırlayıb. Bütün yaxınların, rəfiqə və dostların iştirak etdiyi nikah mərasimi süfrə başında, deyib-gülməklə, subaylara da bu günün nə-

sib olması diləyi ilə xatirələrə köçüb.

Nikahlanmağımızı təsdiq edən sənəd evimizin ən yuxarı hissəsində, etibarlı bir yerdə saxlanılıb. Hər zaman qorunub. Bütün bunlar isə yenə də ailəyə verdiyimiz dəyərdən, iki gəncin rəsmi şəkildə bir araya gəlməsinə müqəddəs yanaşmağımızdan qaynaqlanıb. Hər il nikah gününün qeyd olun-

ması, bu münasibətlə evlilərin bir-birinə hədiyyələr bağışlaması bu müqəddəsliyin göstəricisidirsə, ailələrimizdə Gümüş, Qızıl, Brilyant toyların qeyd edilməsi isə bu xalqın nikaha verdiyi dəyərin bariz nümunəsidir.

Lakin təəssüf ki, bu gün rəsmi nikaha girmədən qurulan çoxsaylı ailələr də var. Onlar yalnız dini qaydada, yəni kəbin kəsilməklə evlənilir. Lakin bunu anlamaq bir o qədər çətin deyil ki, rəsmi nikah olmadan birlikdə yaşamaq doğru olmayan hal-günahtır. Bu, həm də sonrakı illərdə ailələrin çoxsaylı problemlərlə üzlaşması ilə nəticələ-

nir. Odur ki, əziz valideynlər, rəsmi nikah olmadan qızlarınızı evdən çıxarmayın.

Nikah ailənin təməl daşındır. Bu təməli sadəcə kəbinlə əvəzləşdirmək bünövrənin düzün qoyulmaması deməkdir. Düşünürəm ki, kəbin ailəyə ailə statusu verə bilməz. Ən

əsasını söyləyək, rəsmi nikahı olmayan ailələr uşaq dünyaya gələn zaman ona doğum haqqında şəhadətnamə alarkən çətinliklə üzləşir. Və heç istəmədiyimiz hal, boşanma vəziyyəti yarananda rəsmi nikahın olmaması hər iki tərəf üçün problem yaradır.

Xınayaxdı idi, oldu ciyər axşamı

Bu gün "ciyər axşamı" deyilən mərasim vaxtına xınayaxdı idi.

Ardı Səh. 13

Əvvəli Səh. 12

Xınayaxdı toydan bir gün əvvəl keçirilirdi. İndiki kimi yeyib-içmək, israfçılıq yox idi xınayaxdılarda. Sadəcə şirniyyatlarla bəzədilmiş çay süfrəsi açılırdı.

Axşam oğlan evində mağarda toy çalınanda bir dəstə gənc toydan çıxar, uzaq məsafəyə maşınla, yaxın məsafəyə piyada qız evinə xınayaxdıya gedərdilər. Oğlan evində isladılmış xına xonçada qız evinə aparılır, gəlinə xına yaxıldıqdan sonra oğlana göndərilirdi. Oğlan da çəçələ barmağını xınaya batırmaqla bu müqəddəs ittifaqa daxil olmasının sevincini yaşayardı.

Qız evindəki yolboyu haxıştalar deyilər, qız evinə çatanda isə bu haxıştalar qız və oğlan adamları arasında deyismə formasına keçərdi. Hamı rəqs edər, sonra gəlinə xına qoyulardı. Xınayaxdı mərasimini bir qədər yaşlı qadın həyata keçirərdi. Xına qoyulduqca gəlinə xeyir-dua verər, xoşbəxtlik, səadət arzulayardı. Sonra isə süfrə başında şirniyyatlarla çay içilər, gənclər yenə də toya qayıdardılar.

Bu gözəl adətimiz indi unudulub, yerini ciyər axşamı alıb. Həm qız, həm də oğlan toyndundan bir gün əvvəl ev yiyəsi qazan-qazan yemək hazırlayır. Bu yemələr xaş və ciyər qovurması olur. Sabah toyda iştirak edənlərin əksəriyyəti bu ciyər axşamında olur. Məsələn üzünə yeməklə bərabər, spirtli içkilər düşür. Yeyib içmək bitəndən sonra isə gəlinə əvvəlki xınayaxdılardan tamamilə fərqli xına qoyulur. Bu mərasim o qədər soyuq şə-

kildə keçirilir ki, hər dəfə ötən illəri xatırlamalı, "heyif o illərdən",- deməli olursan. Ciyər axşamı oğlan evindədirsə, bu, sadəcə yemək-içmək məclisi olur.

Maraqlıdır ki, sabahısı toy edən ev sahibi nə üçün bu qədər xərci də üzünə götürür? Bu nə adətdir, haradan gəlib o gözəl, sadə xınayaxdıları əlimizdən aldı...

Bəzən isə qızlara valideynləri tərəfindən kafe və restoranlarda xınayaxdı keçirilir. Bu isə tamamilə israfçılıqdır. Çünki eynilə toyu xatırladır. Yeni bir gün sonra buna bənzər bir toy da keçirilir. Bütün bunlar isə adətlərimizi unutduğumuzla yanaşı, israfçılıq və yorğunluqdan başqa bir şey deyil.

Vaqzalı

"Vağzalı" Azərbaycan toyunun rəmzidir. Əvvəllər gəlini aparmaq üçün qız evinə gələn oğlan adamları qızgilin qapısında, həyətdə bir saata qədər rəqs edər, şənlənərdi. Elə ki, "Vağzalı" səsləndi, deməli, artıq gəlinin çıxması zamanı çatmışdır. Bu mərasim də ağsaqqalların nəzarəti ilə həyata keçirilirdi.

Bu musiqi səslənəndə hər kəsi ötən illərə qonaq edər, ailə qurduğu anı xatırladılar. Elə buna görə də "Vağzalı" səslənəndə gözərdən yaş axar. Çünki "Vağzalı" həm də bir qızın ata evini tərk etməsi musiqisi kimi qəbul olunub.

İllərdir, "Vağzalı"ni da unuduqlarımızın ardınca göndərmişik. İndi həm qızı, həm də oğlanı evdən çıxarmaq dəbi var. Bu zaman isə "Vağzalı"nın səsinə çox az-az eşitmək olur.

Toy adətlərimiz: yaşadılan, yoxsa unudulan çoxdur?..

Restoranlarda keçirilən toylar isə demək olar ki, "Vağzalı"nın qəniminə çevrilib. İndi əksər gənc restorana Avropa musiqiləri ilə girməyi üstün tutur. Heç nə anlamadığımız bu musiqilər "Vağzalı"ımızı əlimizdən alıb. Hansı ki, uzaq məsafədən belə eşitdiyimiz bu musiqi həmişə bizi rıqqətə gətirib, saflığı, təmizliyi, müqəddəsliyi ehtiva edib. Bu musiqi özündə adət-ənənələrimizi, ağsaqqal nəsihətini, ağbirçək tövsiyəsini yaşadıb. Lakin çox təəssüf ki, bugünkü gənclər arasında bu musiqini sevənlərin sayı gündən-günə azalır.

Toy

Toydan danışmaq istəyərkən adamın gözləri yaşarır. Çünki toylarımızda artıq toydan əsər-ələmət qalmayıb. Ötən illərlə müqayisədə toylar o qədər dəyişib ki, kənardan izləyənlər, bir azərbaycanlı toyu təsirini bağışlaya bilmir.

Əvvəlki toylarda əsas məqsəd rəqs, demək-gülmək, şadanalıq etmək idi. Yeyib-içmək ikinci məsələ idi. Hazırda isə yeyib-içmək, süfrələri min bir adda nemətlərlə doldurmaq, qonşudan daha yaxşı toy etmək yarışı üstünlük təşkil edir.

Əvvəlki toylarda bir-birinin ardınca səslənən xalq, bəstəkar mahnılarının yeri verilib dəqiqəbəzi yazılan əttökən mahnılara, diskotekalara. Gurultudan toyda nə oturmaq olur, nə də yanındakı insanın bir kəlməsini eşitmək. Sanki camaat bu toylara yemək-içmək, bir də guppultu səsinə eşitməyə yığılır.

Baxarkən düşünürsən, hanı o əliçubuqlu, istəkləri yerinə yetirən, ardıcıl şəkildə hər kəsin rəqs etməsinə şərait yaradan toybəyiləri, maraqlı söhbətləri ilə hər kəsin diqqətini özünə çəkən tamadalar... Sazı sinəsində bütün məclisi heyran edən aşıqlar, xanəndələr, müğənnilər...

Fanaqrama ilə keçən toylarımız... Ağız deyən qulaq eşitməyən toylarımız... Yallıların yerini saatlarla çəkən diskotekaların aldığı toylarımız...

Uşaqların yoxa çıxdığı toylarımız... Söhbət yaxın qohumlardan gedir. Hamı bilir ki, indiki toylarda evdən yalnız bir, ya iki nəfər iştirak edə bilər. Buna görə də restoranlarda keçirilən toylara uşaqlar aparılmır. Nəinki uşaqlar, çox vaxt yeniyetmə, gənclər də gəldə bilmir. Çünki qonaq sayı illərdə, yer sayı ilədir. Bu səbəbdən də uşaqlar, yeniyetmə-gənclər adətlərimizdən kənar qalır. Bu, nəinki toy adətlərinin unudulmasına, qohumluq əlaqələrinin pozulmasına gətirib çıxarır. Bu barədə isə hələlik narahat olan az sayda adam var.

Ah, toylarımız, səni bu gedişlə hara aparırlar?..

Duvaqqapma, ələpmə, qonaqlıq

Duvaqqapma toyun səhəri günü keçirilən mərasimdir. Bu mərasimdə də yemək, çay verilir. Əvvəllər həmin gün gəlinin cehizi gətirilirdi, mərasimdə iştirak edənlərə göstərilirdi. Gəlinin xonçaları açılır, camaata çay ve-

rilərdir.

Sonra isə gəlinlə tanış olmaq üçün o, camaat olan yerə dəvət olunur, ortalığa qoyulmuş stula əyləşər, balaca oğlanlardan biri onun duvağını başından çıxararaq qaçırib həyat yoldaşına verər və evəzində ondan şirinlik olaraq pul alardı.

Həm də duvaqqapma mərasimi xüsusi qaydada keçirilirdi, yaşlı qadınlardan biri şeirlə qıza xoşgəldin edər, qayınananın, qayınatanın, baldızın, qayının gəlinə atası-anası, bacı-qardaşı qədər yaxın, doğma olduğu bu şeirin misralarında öz əksini tapardı.

Bu adət demək olar ki, şəhər yerlərində tamamilə unudulub. Kəndlərdə isə az şəkildə yaşadılır. İndi cehiz gəlin köçməmiş evinə yığılır. Duvaqqapma isə demək olar ki, keçirilmir.

Toyun üçüncü günü gəlinin həyat yoldaşı ilə ata evinə gəlməsinə "ələpmə" deyilirdi. Valideynlərdən halallıq almaq məqsədi daşıyan bu adətlə onların əli öpülürdü. Hazırda bu mərasim keçirilmir.

Lakin yeni ailə quranları ailəsi ilə birlikdə qonaq çağırmaq ənənəsi hələ də davam edir. Etiraf edək ki, biz nədənsə qonaqlıqlara üstünlük verənlik. Odur ki, bu adəti də qoruyub saxlaya bilməyirik.

Tamamilə unudulan toy adətlərimiz

Toy adətlərindən danışdıq: həm yaşadılanlardan, həm də forması dəyişdirilənlərdən. Lakin toy adətlərimiz var ki, onlar tamamilə unudulub. "Çörəküstü" mərasimi. Bu mərasim kənd yerlərində toy çörəyi bişiriləndə həyata keçirilirdi. Belə ki, qonşu, qohumlar təndirdə çörək bişirilən zaman şirniyyat xonçaları ilə çörəküstünə gələr, ev sahibinə gözəyənliyi verərdilər. Təndir başında toy çörəyindən kəsib yeyər, şirniyyatlarla çay içər, yeri gələndə çörəyin bişirilməsinə, daşınmasına kömək edərdilər.

Hazırda kəndlərimizdə təndir salıb ailəsi üçün çörək bişirən qadınlar çox az sayda qalıb. İllərdir ki, kənd camaatı çörək səxlərinə sifariş etməklə çörək tələbatını ödəyir. Özünə əziyyət verib təndir salmaq, qol çırmaıyib xəmir hazırlamaq artıq ötən illərdə qalıb.

"Parçabiçimi" tamamilə unudulan mərasimlərdən biridir. Bu mərasim həm şəhər, həm də kənd yerlərində toydan bir-iki gün əvvəl qız evində keçirilirdi. Belə ki, oğlan evi qız üçün alınan geyim, bəzək, zinət əşyalarını gətirər, həyətdə qurulan mağarda və ya evdə keçirilən mərasimə dəvət olunanlara göstərirdi. Qız evi yemək verər, çay paylayar, qonaqlar isə nəlbəkiyə nəmər qoyardılar. Bu, sonrakı illərdə dəyişilmişdi. Qonaqlar nəməri artıq nəlbəkiyə deyil, dəftərə adlarını yazdıraraq verirdilər. Bu gün isə həmin mərasim heç bir kənd və şəhərdə qalmayıb.

Qapı, maşın qabağı kəsmə uşaqlığımızın ən gözəl xatirəsi olan bu toy adətləri də tamamilə unudulub. Yadımdadır, uşaq vaxtı, eşidəndə ki, yaxınlıqdakı yoldan gəlin maşını keçəcək, qızlı-oğlanlı yığışib uzun sim və ya ip tapırıdık, həmin yerdə yolu kəsib, gəlin

maşını gözəl yirdik. Maşın karvanı gələndə ortalığa çıxıb pul verməsini sürücüdən istəyirdik. Sürücüdən pul alandan sonra yolu açıb maşınların keçməsinə icazə verirdik.

Sonralar bu adətlər unuduldu. Həm də pul verən də olmadı. Bizdən sonrakı uşaqlar danışır ki, yolu kəsirdik, lakin, sürücülər bizi aldadıb pul vermədən sürətlə ötüb keçirdilər. Burada adamın ağlamağı gəlir. Bir şirinlik gözələyən uşaqları aldatmaq nə deməkdir? Axı maşın qabağı kəsmək, yolu bağlamaq bizim qədim toy adətlərindən biri olub. Bunu nə haqla yoxa çıxardıq?..

Gəlin evdən çıxanda "qapıkəsmə" adlı bir toy adətimiz də var idi. Bu da indi yavaş-yavaş sıradan çıxır. Ya heç qapı kəsilmir, ya da qapı kəsənə şirinlik verilmir. Bu da adətlərin unudulması, yaddan çıxması deməkdir.

Başlıq və süd pulu. Toy adətlərindən ən əsası başlıq pulu idi. Bu adət oğlan evinin adamlarının qız evinə toy danışıqlarına gəldiyi zaman həyata keçirilirdi. Belə ki, oğlan atası qız atasından başlıq pulunun nə qədər olacağını soruşurdu. Lakin qız atası bu məbləğin nə qədər olacağını dilinə gətirmir, "hamı necə, biz də elə",- deyirdi. Başlıq pulu el arasında müəyyən olunurdu, hər kəs də qız evinə o qədər pul verirdi. Zaman-zaman pulun məbləği dəyişirdi, lakin bu toy adətinin bir vaxt tam sıradan çıxacağı heç kimin ağılına gəlmirdi.

Hazırda bu adət tamamilə unudulub. İstər kənd, istər şəhər olsun nə ataya başlıq pulu, nə də anaya süd pulu verən var. Hansı ki, illərlə qız evdən gəlin köçəndə qayınatası qızın atasına süd pulu verirdi. Düzdür, bunun məbləği o qiymətli südüün dəyərindən dəfələrlə az olsa da, lakin rəmzi mənası toy adətlərimizin baş tacı idi.

Kimdir müqəssir?..

Bu yazıda toyaqədərki və toydansonrakı adətlərin əksəriyyətindən söhbət açdıq. Yaşadılanlardan, unudulanlardan, tamamilə sıradan çıxanlardan danışdıq. Yaşadılanlar

çox gözəldir, tədqirəlayıqdır. Unudulanlar, tamamilə sıradan çıxanlar isə bizim günahımızdır. Bəzən bu günahı zamanəyə yükləməyi sevirik. Lakin zaman nə etsin ki? Bu məsələdə müqəssir özümüzükdük. Adətləri unuda-unuda illəri illərə verən biz...

Lakin bu qədər gözəl adətlərin sıradan çıxmasına təəssüflər olsun. Təəssüf ki, onları qoruyub saxlaya bilmədik. Bir zamanlar toylarımızdakı adətlərə həsədlə tamaşa edən Avropaya özümüzü oxşada-oxşada bu həsəd hissini aradan qaldırdıq. Bizim də toylarımız onların kimi sönükləşdi, solğunlaşdı. Çünki adət-ənənələr toyların rəngi, işığı, təmtərağı idi. Lakin biz bu təmtərağı tamamilə başqa şeylərdə görməyə başladık. Çox təəssüf... Qarşıda daha çox təəssüf etməmək üçün unudulmağa qoymayaq!

Mətanət Məmmədova

Həqiqətən də kişilər xoşbəxt insandır. Baxmayaraq ki, Yarıdanın hökmü ilə hər kəs dünyaya eyni qaydada gəlir, lakin təəssüf ki, bu, elə həyata gələndə qəddir. Həyatda artıq qaydalar dəyişir: insanlar qruplara bölünür, varlıkasıb təbəqələr yaranır. Mənəvi hislər də insanları ayrı-ayrı qruplarda birləşdirir. Eləcə də baxmayaraq ki, dünyaya eyni qaydada gəlirlər, lakin insanlar bu həyatı fərqli şəkildə yaşayıb başa vururlar.

Elə bu fərqli yaşamaq fonunda kişi və qadınların fərqli həyatından söhbət açmaq istəyirəm. Xeyr, məqsədim nə onların madidi, nə də mənəvi tərəflərini analiz etmək deyil. Kişilərin çoxsaylı məsələlərdə qadınlardan fərqliliyindən yaranan xoşbəxtliklərinə söhbət açmaq istəyirəm.

Məsələ, gündəlik həyat...

Bunu müşahidə etməyən insan yoxdur ki, kişilərin gündəlik həyatı qadınlardan daha asandır. Daha

doğrusu, onlar özlərini qadınların verdiyi əziyyəti vermir, buna görə çox xoşbəxtirlər. Məsələn, açılan yeni bir səhərdən başlayaq... Səhər açılır, hər kəs yuxudan oyanır və öhdəsində olan işin ardınca getmək üçün hazırlaşır. Kişilər sadəcə əl-üzlərini yuyur, təbii ki, tərəş lazımdır, 3-5 dəqiqə ərzində həll edir, yemək yeyir, paltarını dəyişir və işinin ardınca evdən çıxır.

Qadınlarda evdən çıxmaq məsələsi bir qədər çətindir. Elə ki, qadın axşamdan sabah geyinəcəyi paltarını müəyyən etməyib, bu, səhər daha böyük məşəqqətə çevrilir. O, saçlarını formaya sala-sala nə geyinəcəyi barədə düşünür. Paltarın birini geyinir, birini çıxarır, lakin bir qərara gələ bilmir. Düşünür ki, makyaj edə-edə fikirləşim, görünüm nə geyinirəm. Makyaj da bitir, lakin yənə də bir qərara gələ bilmir. Çox fikirləşir, yənə də birini geyinir, o birini çıxarır. Nə isə, sonda könüllü-könülsüz bir paltar geyinir, baxır ki, artıq yemək yeməyə də vaxtı çatmır, təcili evdən çıxır ki, işə yubanmasın və yaxud da hara gedəcəksə, heç olmasa, vaxtında çata bilsin.

Evdən çıxmaqla da iş bitmir. Mənzil-başında baş verənlər isə bir başa olur. Oradakı qadınlar, onlar arasındakı müzakirələr, məsələn, kim bu gün daha gözəl geyinib, onun saçını yaraşdırıb, bunun saçını niyə bu gündədir, filankəs makyajını bu gün çox edib, filankəs tünd edib, yaraşdırıb, yaraşdırmağı kimi neçə-neçə müzakirələr... Və qadınların hər birinin bu müzakirələrdə iştirakı, nəticə çıxarması və üstəlik icra edəcəyi vəzifəni də üstünə gəlsək, görün, onların bir günlük həyatında nələr baş verir? Bununla bitirmə, xeyr, bitmir. Onlar evə qayıdanda yənə də küçədə, nəqliyyatda, yolda, mağazada qadınlara baxır, yaxşı geyinənə, görünənə bənzəməyi qarşısına məqsəd qoyur, pis geyinənə, görünənə içində rişxənd edir. Evdə isə onları ev, mətbəx işləri ilə yanaşı, yənə də moda verilişləri, seriallar, hansı ki, bu serialları əsasən qadınların geyiminə baxmaq üçün izləyirlər, daha sonra isə yənə də sabah nə geyinəcəyəm, saçımı necə formaya salacağam, makyajı necə edəcəyəm, hansı çantamı götürəcəyəm dərdi...

Kişilər xoşbəxt insandır...

Beləliklə, görün, xoşbəxt kişilərdir, yoxsa qadınlar? Makyaj dərd-səri, saç formaya salmaq, paltar seçimi olmayan kişilər, əlbəttə, xoşbəxt insanlardır.

Bununla bitirmə, əsla...

Kişilərdən bu cəhətlərdən çox fərqli olan qadınların, xeyr, bu geyim, makyaj məsələləri və bununla bağlı söhbətləri, tələşləri bitmir. Onlar vaxt tapan kimi mağazaları gəzir, yeni-yeni paltarlar, çanta və ayaqqabılar almağa can atır. "Online" alış-veriş platformaları hər birinin cib telefonuna yüklənib. Onlar hər gün heç olmasa bir neçə dəfə "trendləri" izləyir, nəyin dəbdə olduğuna baxır. Hansı firmadan nə alacağını öz "favorisinə" yükləyir. Məqam gözəyir ki, maşını alsın və yaxud da həyat yoldaşı ona pul versin, o da dərhal həmin məhsulu alsın. Axı qarşıda qızlarla, rəfiqələri ilə görüşlər var, yeni paltarlar lazımdır ki, hər dəfə onların qarşısına yeni görünüş ilə çıxa bilsin.

Beləliklə də onların bir günlük həyatı, bax, belə tələş, qaçaqaç içərisində keçir. Elə ki, evin iş-gücünü bir yanlıq etdilər, "votsap"dakı rəfiqələr qrupuna daxil olur, yarımçıq qalan

məsələləri də burda müzakirə edirlər. Hərda nə satılır, qiyməti neçəyədir, hansı mağazaya yeni mallar gəlib, nəyin haradan daha keyfiyyətli almaq olar, harada yaxşı dərzilər var, yox, o dərzilərə baha tikir, filan dərzilərə həm yaxşı, həm də münasib qiymətə tikir kimi bitməyən-tükənməyən söhbətlər...

Və yaxud da kosmetik məhsullar haqqında saatlarla söhbətlər gedir. Hansı krem, alıq, dodaq boyası yaxşıdır, hansı ətrin qoxusu daha çox qalandır və hansı nəmləndirici daha effektiv nəticə verir və sair kimi gün ərzində demək olar ki, bir-birindən rəngarəng mövzular müzakirə olunur və səhəri gün qadınlar mağazalara yollanırlar ki, həmin məhsulları əldə etsinlər.

Müasir dövrimizdə isə daha bir məsələ də qadınların bir günlük həyatının baş mövzusu çevrilib. Bu məsələ də həm iş yerlərində, həm nəqliyyatla, həm qonşular, həm

də "votsap" qrupları arasında müzakirə edilir. Estetik əməliyyatlar, qaş düzəltmə, dodaq böyütmə, saç uzatma, dırnaq qaynağı, dölgü, botoks, üz baxımı, saç baxımı və sair onlarla prosedur var ki, bunların hər biri haqqında saatlarla söhbətlər gedir. Yaxşı həkimlər, kosmetoloqlar, saç ustaları axtarılır. Təvsiyələrə əsasən qadınlar gün təyin edir, həmin həkim-kosmetoloqla görüşür, üzündə lazım olan əməliyyatları həyata keçirir. Və yaxud da qaş, saç, kirpiyi, dırnağı, nə bilim lazeri üçün saatlarla vaxt xərcləyir.

Qadınlar hələ görüşdükəri zaman da geyim, kosmetoloji əməliyyatlar onların söhbətinin baş mövzusu olur. Bir-birinə məsləhət verirlər ki, bəs sənin burnunda hökmən əməliyyat olmalıdır, qaşını bir qədər qalınlaşdır, sən niyə saçını filan rəngə boyamırsan, bu, sənə yaxşı yaraşar. Sənin buranda bu əməliyyatda, oranda o əməliyyata ehtiyac var kimi söhbətlər gedir. Və bütün bunlar qısa zamanda öz həllini tapır.

Lakin kişilərin "votsap"da dost qrupları olsa da, onların arasında geyimlə bağlı heç bir söhbət getmir. Onların söhbətinin mövzusu harada yığışaq, görüşək, filankəs atası rəhmətə gedib, dəfnə gedək. Filan dostun ad günüdür, hədiyyə ala, onunla görüşüb qeyd edək. Və yaxud da maşınla, telefonla bağlı söhbətlər.

Həqiqətən də kişilər çox xoşbəxt insanlardır. Çünki onların gündə bir paltar geyinmək, ona uyğun ayaqqabı, çanta seçmək kimi problemləri yoxdur. Və yaxud da qaş-kirpikləri, burunları, saçları, dırnaqları ilə bağlı qayğıları yoxdur. Elə bu səbəbdən də vaxtları çox olur. Onlar bu vaxtı dostları ilə maraqlı əyləncələrə, söhbətə, gezintilərə ayırırlar. Qadınlar isə bütün bunları həyata keçirmək üçün geyimə, makyajı o qədər vaxt ayırırlar ki, zaman qısalır, istədiyi kimi əylənə, dincələ bilmir, sonra da başlayır şikayət etməyə. Kimdir günahkar? Bunu yaxşı olar ki, özləri boş vaxt tapa bilsələr, düşünsünlər...

Toy mərasimləri: kişilər və qadınlar...

Kişi və qadınların hansının xoşbəxt olması toylarımızda daha çox məlum olur. Məsələn, yaxın qohumlardan birinin toyu olacaq. Gəlin, baxmaq, bu toy mərasimi üçün kişi necə hazırlaşır, qadın necə hazırlaşır?

Kişi həyat yoldaşına deyir ki, mənim filan kostyumuma, filan köynəyimə bax, hazırla, vəssalam.

Qadınlar nə edir? Toyun vaxtı məlum olan kimi gözəllik salonuna yazılmaq lazımdır, çünki yerlər dolur, əlindən çıxa bilər. Elə ki, salona yazıldı, "nə geyinəcəyəm?" problemi ortaya çıxır. Hansı ki, dolabda ondan artıq paltar var. Həyat yoldaşı deyəndə ki, onlardan birini geyin, deyir, sən nə danışırsan, onu görüblər axı. Mən yeni paltar geyinməliyəm. Bunun üçün də başlayır mağazaları gəzməyə. Buradan ürəyi istəyən paltarı tapa bildisə, çox gözəl, başlayacaq ona uyğun ayaqqabı və çanta tapmağa. Elə ki, uyğun paltar tapa bilmədi, başlayacaq moda kataloqlarını səhifələməyə. Və yaxud da bunun üçün "online" moda jurnallarını vərəqləməyə. Aha, xəyalındakı paltarı tapdı. Necə etsin, axı bu satışda yoxdur. Nə etməli? Parça mağazalarına gedib parça almalı və dərziyə bu paltarın eynisini tikdirməli. Beləliklə, qadın ən birinci dərziyə getməli olur. Paltarın fotosunu göstərərək, dərzidən hansı parçanı və neçə metr almasını soruşur. Dərzinin təvsiyəsindən sonra üz tutur mağazalara. Hansında bu rəngi, bu materialı tapacaq, o

da qalır Allaha. Bəlkə də gün ərzində 5-6 parça mağazası gəzəndən sonra oxşar parçanı tapır və aparıb dərziyə verir. Ölçülər götürülür, sonra uyğunluğa baxılır, daha sonra son hazırlıq. Beləliklə, 4-5 dəfə də dərziyə gedib-gəlməli olur və nəhayət, paltarını götürür. Gətirir evə, bir dəfə də özü ütüləyib asır dolabın önünə ki, qırıqmasın. Dərzini paltarını tikərkən isə qadın parçadan bir hissə ilə mağazaları gəzib paltara uyğun ayaqqabı-çanta axtarır. Bunları da aldıqdan sonra, hə, dərzidən bir nəfəs alır ki, deyəsən, işlərim bitir.

İş hara bitir? Qadının toy qabağı saç, üz, dırnaq, lazer və sair kimi 10-na yaxın baxımları var. Ona görə də nə etməli, bunların hər birini bir günə salıb həll etməli. Beləliklə, toy günündə qadın bəlkə 10-15 gün ard-arda evdən çıxmalı, bu işlərin ardınca getməli olur. Toy günü isə salona getmək, saç, makyajı həll etmək, evə qayıdıb geyinmək və toya yollanmaq.

Lakin kişilər nə edir bu toy ərəfəsində? Heç nə, öz gündəlik işləri ilə məşğul

olur, dostlarla görüşür, evin onun üzərində olan işlərini həll edir. Toya bir neçə saat qalmış isə üzünü tərəş edir, paltarını geyinir, ətrini vurub yollanır toya.

İndi siz deyiniz, kimdir xoşbəxt: kişilər, yoxsa qadınlar?

Bəlkə də deyən olacaq ki, geyinmək, bəzən qadınları xoşbəxt edir. Bəli, edir, buna söz yox. Lakin axı çoxlarımız bu geyinmək, bəzən qadınları xoşbəxt etməyə ifrata varırıq. O qədər ifrata ki, o, bizim günlərlə vaxtımızı əlimizdən alır. Evdəki paltarla, ayaqqabı-çanta ilə razılaşmırıq. Saçımızı, qaş-kirpiyimizi bəyənmirik, süni üsullarla yeniliklər edirik. Dırnağımızı qaynaq edib özümüzü xəstəliklərin ağışına atırıq. Günlərlə vaxtımızı paltar səhifələrində, mağazalarında keçiririk. Bəli, xoşbəxt ola bilərik. Lakin xoşbəxtlik üçün bu, dərdən-qabıqdan çıxmaq deyilmi? Axı çoxsaylı ev işləri də qadınların üzərindədir. Bunları çatdırmaq da lazımdır axı.

Son qənaət

Mənimlə razılaşan olar ki, qadın bu xarakteri ilə yalnız özünə əzab-əziyyət verir. Kişilər isə öz sadə xarakterləri ilə daha çox sosiallaşır, özünə daha çox vaxt sərf edir. Heç nəyin yoxluğu dərdini çəkmir, geyimi özünə dərd etmir. Allah nə verdi geyinir, nə verdi yeyir, çəkilir bir kənardə istirahət edir. Nə işə yubanır, nə dostlarla görüşür. Nə hər gün hansı paltarını geyinir, nə də hər toya yeni geyim geyinir kimi dərdləri var.

Odur ki, həqiqətən, kişilər çox xoşbəxt insanlardır. Qadınlar isə bütün bunlarla özlərini xoşbəxt hiss etsələr də, bu xoşbəxtlik onlara baha başa gəlir.

Allah-təala hər kəsi eyni qaydada dünyaya bəxş edir. Lakin hər kəs eyni cür yaşamır: ya yaşaya bilmir, ya da yaşamaq istəmir. Məhz özü həyatını ya asanlaşdırır, ya da çətinləşdirir. Və sonda belə bir qənaətə gəlmək olur: qadın olmaq çox çətin məsələdir.

Mətanət Məmmədova

Qadınlara qarşı zorakılıq: niyə, nə üçün?

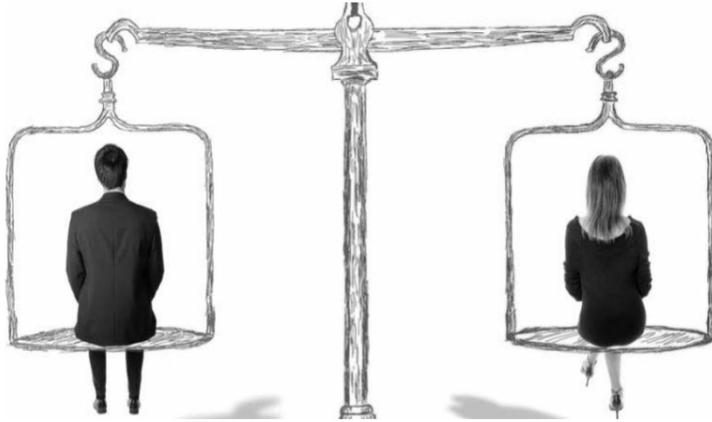

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə “insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması” istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

TƏBİB-in ictimaiyyətlə əlaqələr üzrə mütəxəssisi Lamiyə Qanbayeva keçmiş həyat yoldaşının hücumuna məruz qalması ilə bağlı iki gündür ölkə mətbuatında xəbərlər dərc edilir. Hadisədən 1 həftə əvvəl boşanan Lamiyə işdən evə qayıdarkən anasının və azyaşlı övladlarının yanında hücumu məruz qalıb. Ona bədənin çoxsaylı kəsilməsi, deşilməsi yaraları diaqnozu qoyulub, əməliyyat edilib, indi çalışdığı Şirvan Rayon Mərkəzi Xəstəxanasının reanimasiya şöbəsində həyatda qalmaq uğrunda mübarizə aparır. Cinayət əməlini törətməkdə şübhəli bilinən Tural Qanbayevi hüquq-mühafizə orqanları axtarsa da, o, 1 gün gizlənməyə bəslənib. Daha sonra keçmiş ər sirkə turşusu içərək intihara cəhd edib. Hazırda onların hər ikisi eyni xəstəxanada nəzarət altındadırlar.

Lamiyəyə 11 bıçaq yarası vurub keçmiş əri, təsəvvür edirsiniz? Əgər özündə güc tapıb başını kənara çəkməmiş 12-ci bıçaq zərbəsi də boşazını kəsəcəkmiş Lamiyənin. Qonşu qadının süpürgə ilə caniyə mane olması Lamiyəyə başını kənara çəkə bilmək şansı verib və son bıçaq onun boğazını yox, ağzını kəsib.

Lamiyə bu gün ölüm-qalım savasında həyatda qala bilmək üçün mübarizə aparır, azyaşlı övladları isə şahidi olduqları bu dəhşətli hadisənin təsirindədir. Böyük bir kollektivin sevimlisi, nümunəvi işi ilə örnək olan, himayəsində iki azyaşlı uşağı olan bir qadına qarşı edilən bu vəhşilik əslində tək Lamiyənin yox, cəmiyyətin faciəsidir. Azğınlaşan, qəddarlaşan, mürdarlaşan cəmiyyətin güzgüsüdür bu hadisə.

Cəmiyyətdə sivilizasiya səviyyəsinə müəyyən edən ən mühüm meyar o toplumda qadının statusudur. Genderlə bağlı araşdırmaların əksəriyyəti də qadınları kişilərlə müqayisə etməklə aparılır. Bizim cinsimizi xromosomlar müəyyən etdiyi halda, gender balansımızı cəmiyyət müəyyən edir. Qadını əzən də bu cəmiyyətdədir, əzdiren də. Döyən də içimizdədir, izləyən də. Öldürən də bizik, ölən də.

Əslində, bütün demokratik ölkələrin siyasətinin əsasını gender bərabərliyi təşkil edir, lakin realda

bir çox ölkədə qadınlar müstəqil və bərabərhüquqlu vətəndaş kimi sosial-ictimai həyatda iştirak edə bilmirlər. Gender bərabərliyi qadın-k kişi arasındakı sosial vəziyyəti, hüquqi maraqları, iqtisadi durumu tarazlaya bilir. Amma bu vəziyyətdən narahat olan güclü cins əlinə keçən hər fürsəti dəyərləndirir, qadınlar ailədə fiziki zorakılığa məruz qalır, bütün yolları yoxlayır, ailəsini qorumaq üçün hər fürsəti dəyərləndirir, amma vəziyyət düzəlmir. Qadın boşanmaqdan qorxur, çünki boşanmış qadın cəmiyyətdə stiqma ilə üzləşir. Onu boşandığı üçün qınayan cəmiyyət sosial-ictimai həyatda yer tutması üçün heç bir təşəbbüs göstərmir. Necə deyirlər, nə paraya dəy, nə bütövü kəs, amma doyunca ye...

Qadınlara qarşı zorakılıq: niyə, nə üçün?

Qadınlar sadəcə öldürülmür, ağır işgəncələrlə və vəhşicəsinə yollarla qətl edilir. Bütün dinlərin, inancların, qədim adət-ənənələrin baş tacı etdiyi qadın bu dövrdə, bu əsrdə yerlərdə sürüklənir, kəndirdən asılır, dəlik-deşik edilir.

Qadınların vəhşicəsinə qətl edilmə səbəbləri arasında 3 əsas amil var - savadsızlıq, sevgisizlik, şüursuzluq. Hər 3 amili də ailə formalaşdırır. Əgər hər bir valideyn övladını sevgi ilə böyütsə, övladına insani dəyərləri aşılasa, təhsil versə bu cür psixoloji pozğunluğu olan kişilər cəmiyyəti birə kimi basmaz, zorakılıq edə bilməz. Oğlan uşağı-

na bəy balası, xan nəvəsi ədası ilə davranan, elədiyi səhvi dəcəllik kimi qəbul edən, hərəkətlərinə göz yuman valideyn gələcəkdə övladının edəcəyi zorakılığa yol açır əslində.

Qadına qarşı yolverilməz hərəkətlər edən, söyən, döyən, qətl edən insanları da cəmiyyət olaraq biz yetişdiririk. Fundamental maarifləndirməyə əhəmiyyət verməli, insanları psixoloji cəhətdən islah etməli, düşüncələri dəyişib inkişaf etdirməli olduğumuzu bilirik. Çox vaxt bunu həyata da keçiririk. Amma nəticə istədiyimiz kimi olmur. Qadına qarşı zorakılıq hər gün, hər saat artır. Sabaha ümid bağlamırıq daha, çünki dünən səhərdən daha empatiya dolu idik.

Bərabərlik - sözdə yox, əməldə

Dövlətimizin bütün qanunlarında, hüquqi sənədlərdə bərabərlik təmin edilir, lakin cəmiyyətin sosial bərabərlik anlayışı dəyişmədiyi üçün qadınlara sosial baxış da dəyişməmişdir. Buna görə də anlayış dəyişikliyi tələb olunur. Qadınların maarifləndirilməsi, səhiyyə, siyasət və ictimai həyatda iştirakda qadınların prioritetliyi, qadınların öhdəlikləri ilə bağlı mənfi stereotiplərdən yaxa qurtarmaq və ailədə öhdəliklərin bölüşdürülməsi əsas hədəf olmalıdır. "Mən kişiyəm, mənə olar" ədası ailənin sonu olur, acı təcrübələrini çox görmüşük.

Ailədə qərarları birlikdə qəbul etmək, hüquq və vəzifələrdə bərabərliyi təmin etmək, ailədə qız və

oğlanlara bərabər münasibət göstərmək, qadınların sosial həyatda iştirakının təmin edilməsi və dəstəklənməsi, onların məşğulluğunun artırılması, qadınların ailə həyatı ilə iş həyatının bir-birini təmin etməsinə şərait yaratmaq, qadınların zorakılığa məruz qalmasının qarşısını alınması, ayrı-seçkililiyin qadağan edilməsi və ayrı-seçkililiklə mübarizə məsələsinin təşviqi, bərabər imkanların təmin edilməsi qadına göstəriləcək ən böyük dəstəkdir.

Qadın hüquqları ilə bağlı fəaliyyət göstərən bir çox layihə icraçılardan elə düşünür ki qadınların hüquqlarını qadınlara başa salmaqda gender bərabərliyini təmin etmiş olurlar. Amma bu bərabərliyin təmin edilməsi üçün qadınlardan çox kişilərin maariflənməyə ehtiyacı var. Axı qadınları əzən, söyən, döyən, öldürən qadınlar deyil. Haqqını-hüququnu bilməsi qadına nə verir? Əvvəl 10 öldürülürdü, indi 9 öldürülür, razıyam. 1 nəfər özünü xilas etdi, bəs yerdə qalanlar?

Vəzifənin qadını, kişisi olur?

Gender bərabərliyinin təmin

edilməsi və cəmiyyətdə qadınlara verilən rolların dəyişdirilməsi üçün bütün cəmiyyət olaraq qadınların qarşısında qoyulan maneələri aradan qaldırmaq, onları bərabərhüquqlu şəxsiyyət kimi qəbul etmək və cəmiyyətdə öz layiqli yerini tutmalarına dəstək olmaq lazımdır. Xüsusilə kişilər qadınlara münasibətdə inqilab etməlidir.

Bizim ölkəmizdə iddia etdiyimiz qədər də öncelik verilmir qadınlara. Doğrudur, əhəmiyyətli postlarda qadın vəzifəli var, lakin bu nisbət ölkənin qadın əhalisinin əhəmiyyətli faizi qədər deyil. Dövlət və özəl sektorda təmsil olunan qadınlardan əlavə sadə vətəndaşların iqtisadi imkanları o qədər də yüksək faizlə xarakterizə edilmir. İş qurmaq istəyən, sərbəst gəlir əldə etmək istəyən çox sayda qadın var. Əslində, bizim ölkədə sənədlərdə olan imtiyazlarından istifadə edə bilsələr qadınlar çox rahat həyat yaşayarlardı, lakin sənəddə olanlar reallığa ötürülmür. Qadınlar iş mühitində sıxışdırılırlar, biznes imkanları əllərindən alınır, mental ayrı-seçkiliyə məruz qalırlar.

Lalə Mehralı

“Avtomatlaşdırma kütləvi işsizliyə səbəb ola bilər”

İqtisadçı ekspertdən qorxunc PROQNOZ

“Gələcəyə getməyə ehtiyac yoxdur - artıq bu dəyişikliklərin müəyyən təsirlərini bu gün də görürük. Çox yaxın zamanda isə bir çox peşə sahiblərinin işlərini itirəcəkləri proqnozlaşdırılır. Məsələn, süni intellekt əsaslı cihazların yaradılması, xüsusilə də nağdsız ödəniş aparatları, onlayn ödəmələr və bu kimi texnologiyalar artıq bank sektorunda işsizliyə səbəb olmağa başlayıb. Vətəndaşlar indi kommunal haqları və kredit ödənişlərini banklara getmədən, onlayn şəkildə həyata keçirə bilərlər. Əvvəllər isə bu məqsədlə banklara və ya poçtlara üz tuturdular. Bu isə bank

sahəsində müəyyən ixtisarlara gətirib çıxarır”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında iqtisadçı-ekspert Günay Hüseynova deyib.

Onun sözlərinə görə, yaxın gələcəkdə, xüsusilə də xarici ölkələrdə artıq tətbiq olunan texnologiyalar Azərbaycanda da geniş yayılırsa, market sektorunda çalışan kassir və digər işçilərin sayında da azalma olacaq: “İnsanlar özləri QR kodu oxudaraq məhsulları alacaq, yeni satıcılara da ehtiyac qalmayacaq. Bu da iş yerlərinin azal-

masına səbəb olacaq. Eyni zamanda, onlayn ticarət platformalarının genişlənməsi nəticəsində ənənəvi ticarət obyektlərinin sayının azalması da müşahidə edilə bilər. Çünki insanlar artıq fiziki mağazalara getməkdənsə, onlayn alış-verişə üstünlük verirlər.

Sürücüsüz avtomobillərin tətbiqi də gələcəkdə nəqliyyat sahəsində çalışan bir çox insanların işini itirməsinə səbəb ola bilər. Bu texnologiya artıq bir sıra ölkələrdə sınaq mərhələsindən çıxaraq tətbiq olunmağa başlayıb. Gömrük sistemində də avtomatlaşdırma nəticəsində insan müdaxiləsinə ehtiyac azalacaq və ixtisarlara qaçıl-

maz olacaq. Bu proseslər, təbii ki, ölkə iqtisadiyyatı və əmək bazarı üçün ciddi çağırışlar yaradır. Əgər süni intellekt bir çox peşələri əvəz edəcəksə, dövlət ilk növbədə ali və peşə təhsili sahəsində bu dəyişikliklərə uyğun adaptasiyanı təmin etməlidir. Elə ixtisaslar var ki, gələcəkdə bu sahələrdə kadr ehtiyacı olmayacaqsə, həmin ixtisaslara qəbul dayandırılmalı və ya yeni, daha innovativ istiqamətlərə yönəldilməlidir. Əks halda, bu ixtisasları bitirən gənclərin əlinə sadəcə diplom keçəcək, amma real iş imkanı olmayacaq. Bu səbəbdən, artıq təhsil sistemində - həm orta məktəblərdə, həm kollec, həm də ali məktəblərdə proqramlar yenilənməlidir. Gələcəyin tələblərinə uyğun ixtisaslar yaradılmalı, süni intellekt və avtomatlaşdırılmış sistemlərə əsaslanan peşələr formalaşdırılmalıdır. Çünki bu, artıq qaçılmaz bir prosesdir və dəyişikliklərə adaptasiya məhz təhsildən başlamalıdır. Əks halda, yaxın illərdə kütləvi işsizliklə qarşılaşmaq riski çox yüksək olacaq”.

Günəli Fərzəliyeva

Ətirli çaylar həqiqətən orqanizm üçün zərərli-dir?

EKSPERT AÇIQLADI

Son illərdə insanların sağlam həyat tərzinə marağının artması ilə birgə istehlak etdikləri məhsulların tərkibinə və mənşəyinə qarşı diqqət də yüksəlmişdir. Bu kontekstdə gündəlik qida rasionunda özünəməxsus yerə sahib olan çay məhsulları da araşdırma və müzakirə mövzusunə çevrilmişdir. Xüsusilə son günlərdə ətirli çaylarla bağlı yayılan xəbərlər və ictimai narahatlıq bu məsələyə marağı daha da artırıb. Mətbuatda və sosial şəbəkələrdə bəzi ətirli çayların tərkibində insan sağlamlığına zərərli ola biləcək kimyəvi maddələrin olduğu iddia olunur. Bu isə həm istehlakçıların, həm də mütəxəssislərin diqqətini cəlb edərək, bu tip çayların təhlükəsizliyi və istifadəsinin məqsədəuyğunluğu ilə bağlı ciddi suallar doğurur.

Bəs, həqiqətən də ətirli çaylar orqanizm üçün zərərli-dir?

Məsələ ilə bağlı qida eksperti Asim Vəliyev SİA-ya açıqlamasında bildirib ki, bu çaylar təbii üsullarla, süni ətir və rəngləndiricilərlə hazırlanırlar: “Bir çox hallarda bəzi istehsalçılar istehlakçıya xoş qoxu və dad vermək üçün kimyəvi tərkibli maddələrdən istifadə edir. Bu hal uzunmüddətli istifadə zamanı sağlamlıq riski yarada bilər. Ətirli çayların hazırlanmasında təbii və sintetik olmaqla iki əsas yanaşma var. Təbii ətirli çaylar əsasən qurudulmuş bitkilər, çiçəklər, meyvə qabıqları, ədviyyatlar, efir yağları ilə zənginləşdirilir. Bu çaylarda istifadə olunan komponentlər orqanizmdə antioksidant, sakitləşdirici və həzm sistemini tənzimləyici təsir göstərə bilər. Süni ətirli çaylar isə daha ucuz istehsal üsulu baxımından çox yayılıb. Burada təbii dad və qoxu kimyəvi yolla əldə olunur. Ətir və dad verici sintetik qarışıqlardan, yəni aromatizatorlardan istifadə olunur. Bəzi hallarda allergik reaksiyalar və hormonal pozğunluqlar yarada bilər. Hər ətirli çayı zərərli hesab etmək doğru deyil. Əsas məsələ onun mənşəyi və tərkibi ilə bağlı düzgün məlumat olmasıdır. Yaxşı keyfiyyətli istehsalçılar etiketdə təbii aroma, bitki ekstraktı, efir yağı kimi ifadələr göstərir. Əgər çayın üzərində aroma və ya flavor kimi ümumi terminlər yazılıbsa, o məhsulun süni kimyəvi tərkibli olma ehtimalı yüksəkdir. Hətta uzun müddət kimyəvi ətirli məhsulların istehlakı orqanizmdə mikrotoksik təsirlər toplaya bilər. Bu baxımdan ətirli çayların tez-tez yox, ararib içilməsi yaxşı olar. Gündəlik istifadədə zamanlı təbii yarpaqlı və bitki əsaslı çaylara üstünlük verməliyik. Özümüz evdə ətirli çay hazırlaya bilərik. Qara və ya yaşıl çayın üzərinə təbii limon qabığı, darçın çubuğu, qurudulmuş çiçəklər əlavə etməklə ətirli çay içə bilərik”.

Arzu Qurbanlı

“SƏS” qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN

6 aylıq 79.20 AZN

1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarımızı
dərc etməyə hazırıq!

**Baş redaktor:
Bəhruz Quliyev**

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.

Şəhadətname: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az

“ƏLİNCƏ” AZƏRBAYCAN XEYRİYYƏ
CƏMİYYƏTİNİN ORQANI.

QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR

Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

**Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur**

Tiraj: 3000